

Economisch-Statistische Berichten

Sociale mobiliteit in Engeland

★

Prof. Dr H. M. H. A. van der Valk

Groei van de Amerikaanse economie en
zijn betekenis voor Nederland

★

Prof. R. Vandeputte

De industriefinanciering in België

★

Ir C. M. Hupkes

De melkprijisregeling 1955

★

Prof. Dr A. Kraal

Economische kroniek van Indonesië

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 1963

WOENSDAG 26 JANUARI 1955

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPUISTRAAT 172

AMSTERDAM

Giro's naar alle banken en
giro-instellingen

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Verschenen:

Jacht en Taal

Prijs: f 27,50

het nieuwe standaardwerk van Dr A. G. J. Hermans.
Behoort in elke jagers-bibliotheek - Verkrijgbaar bij de
boekhandel of bij de uitgever:

H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

PENSIOENVOORZIENINGEN

Adviezen op het gebied van:

statuten en reglementen

★

belegging in
vaste-rentedragende waarden

★

zelfstandige aandelenbelegging

★

rendementsverbetering

★

risicodekking

HET BUREAU VOOR PENSIOENFONDSEN

van

DE TWENTSCHE BANK

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Beheer en Administratie
van Vermogens
Executele en Bewind-
voering

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen
f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbelé kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaft van
redenen te weigeren.

Sociale mobiliteit in Engeland

Geschiedenissen van personen, die een groot aantal sporten op de maatschappelijke ladder gestegen zijn, spreken tot de verbeelding. Het aantal Josephs, dat het tot onderkoning, het aantal krantenjongens dat het tot millionair brengt en het aantal soldaten, dat later de maarschalkstaf — die zij naar de zegswijze wil in de ransel hebben — in de hand zal houden, is echter gering. Kortom, „... the rise of a few men will scarcely create a ripple in the vast pool of immobility”. De geciteerde woorden zijn ontleend aan een artikel van Prof. D. V. Glass, waarin hij de belangrijkste resultaten van een door hem ingesteld onderzoek naar de sociale mobiliteit in Engeland aan een korte beschouwing onderwerpt ¹⁾.

Het onderzoek is gebaseerd op een enquête, gehouden onder een aantal in 1929 of eerder geboren mannen. In nevenstaande tabel zijn enige resultaten daarvan samengevat. De daarin vermelde beroeps-categorieën zijn gerangschikt volgens een, door vroeger geënquêteerden vastgestelde, volgorde van maatschappelijk aanzien. De eerste drie kolommen spreken voor zichzelf: zij doen zien, dat de mate waarin zonen de voetstapen van hun vader drukken in de diverse categorieën sterk uiteenloopt en dat er tamelijk veel stijgingen en dalingen op de maatschappelijke ladder voorkomen.

Zij onthullen echter niet welke relatieve kansen de zonen hebben om in dezelfde beroeps-categorie als die van hun vader terecht te komen. Dit probleem heeft Prof. Glass getracht op te lossen d.m.v. de in de laatste kolom weergegeven „beroepsbindings”-index. Is deze 1, dan zou het uitoefenen van een bepaald beroep door de vader geen invloed hebben op de kans, dat zijn zoon eenzelfde maatschappelijke positie gaat bekleden. Indien deze index voor een bepaalde beroeps-categorie groter is dan voor de andere categorieën, betekent dit dat de band, die tussen het beroep van de vader en dat van de zoon bestaat, hechter is, m.a.w. dat de sociale

mobilititeit in deze categorie t.o.v. de andere categorieën relatief gering is. Uit de in het staatje vermelde indices kan worden afgeleid, dat de relatieve sociale mobiliteit het geringst is in de meest in aanzien zijnde maatschappelijke klasse, het grootst in de categorie der geschoolde handarbeiders.

Teneinde na te gaan, of de sociale mobiliteit de laatste 50 jaren aanzienlijk is gewijzigd, heeft genoemde auteur de geënquêteerden ingedeeld volgens geboortejaren. De resultaten wekten de indruk, dat de Engelse maatschappij in de twintigste eeuw vrij stabiel is. Hierbij dient echter te worden bedacht dat de jongeren onder de geënquêteerden nog maar weinig tijd hebben gehad op de maatschappelijke ladder te stijgen of te dalen. Een afdoend antwoord kan dan ook slechts worden verkregen door het onderzoek in de toekomst te herhalen.

Prof. Glass betwijfelt echter of de verschillen in sociale mobiliteit tussen de in 1920-1929 geboren en de oudere generaties wel zo frappant zullen zijn als men op grond van de uitbreiding der mogelijkheden om voortgezet onderwijs te genieten, die tussen de beide wereldoorlogen heeft

Beroepsklasse van de vader	Percentage der mannen met een positie:			Beroepsbindings-index
	gelijk aan die van hun vader	hoger dan die van hun vader	lager dan die van hun vader	
1. Vrije beroepen en hoge functies bij de Overheid	38,8	—	.61,2	13,16
2. Topfunctionarissen in het bedrijfsleven ...	26,7	10,7	62,6	5,87
3. Hogere toezichhoudende beroepen ...	18,8	13,6	67,6	2,00
4. Lagere toezichhoudende beroepen ...	21,2	17,2	61,6	1,62
5. Administratieve routine-arbeid en geschoolde handarbeid ...	47,3	23,1	29,6	1,16
6. Halfgeschoolde handarbeid	31,2	53,3	15,5	1,84
7. Ongeschoolde handarbeid	27,4	72,6	—	2,26

plaatsgevonden, zou verwachten.

Deze twijfel is gebaseerd op het feit, dat het aantal kinderen uit de beroepsklasse 5, dat middelbaar onderwijs heeft genoten, de afgelopen 50 jaren weliswaar absoluut en relatief is gestegen, maar in dezen nog ver achterblijft bij de kinderen, voortkomend uit de beroeps-categorieën 1 t/m 4. Ten aanzien van hoger onderwijs waren de verschillen nog groter. Voorts is de verruiming van de mogelijkheden voortgezet onderwijs te volgen gepaard gegaan met een verzwaring van de eisen, die voor de uitoefening van bepaalde beroepen aan de opleiding worden gesteld. Ten slotte is opleiding alleen niet voldoende om de barrières, die de beroeps-categorieën scheiden, te doorbreken. Zij, die een goede opleiding hebben genoten en bovendien een vader hebben, wiens positie hen in de hoogste regionen van maatschappelijk aanzien heeft doen verkeren, genieten een dubbel voordeel.

¹⁾ „Fathers and sons on the social ladder”, „Westminster Bank Review”, November 1954, blz. 1 e.v.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Sociale mobiliteit in Engeland	63	Economische kroniek van Indonesië, door Prof. Dr A. Kraal	72
Groei van de Amerikaanse economie en zijn betekenis voor Nederland, door Prof. Dr H. M. H. A. van der Valk	65	Surinaamse kanttekeningen, door G. C. A. Mulder, B. Sc., Ps. D.	75
De industriefinanciering in België, door Prof. R. Vandeputte	67	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	77
De melkprijisregeling 1955, door Ir C. M. Hupkes	70	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in December 1954, door Dr L. Delmotte	78
		Statistieken:	
		Bankstaten	79
COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.			
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.			

DE ARTIKELLEN VAN-DEZE WEEK

Prof. Dr H. M. H. A. VAN DER VALK, Groei van de Amerikaanse economie en zijn betekenis voor Nederland.

Een recente publicatie van de „Joint Committee on the Economic Report” schat, dat het bruto nationale product van de Verenigde Staten, dat in 1953 \$ 365 mrd bedroeg, in 1965 zal zijn gestegen tot \$ 535 mrd, d.w.z. een toeneming van \$ 170 mrd of van bijna 50 pCt in een periode van 12 jaren. Het beschikbare nationale inkomen zal in die jaren stijgen van \$ 250 mrd tot \$ 380 mrd, d.w.z. een stijging van meer dan 50 pCt. De uitbreiding van de Amerikaanse markt is voor genoemde periode volgens een door schrijver gemaakte zeer globale berekening 4 à 5 maal groter dan de te verwachten uitbreiding van de markt van Canada en Latijns Amerika tezamen. Deze projectie is ook voor Nederland van betekenis. In de eerste plaats voor onze export naar de Verenigde Staten. Schrijver verwacht relatief toenemende uitgaven door Amerika op het gebied van de duurzame consumptiegoederen. Door de te verwachten stijging van de Amerikaanse invoer openen zich voor Nederland mogelijkheden het dollartekort op te heffen. Schrijver vraagt zich af, of onze handelsvertegenwoordiging in de Verenigde Staten niet in de breedte en diepte moet worden uitgebreid en verder, of het geen aanbeveling verdient meer aandacht te besteden aan de te verwachten wijzigingen in de zich voortdurend veranderende smaak en gewoonten van het Amerikaanse publiek.

Prof. R. VANDEPUTTE, De industriefinanciering in België.

Op het gebied van de industriefinanciering op korte termijn bestaan in België geen problemen. De banken kunnen aan alle redelijke credietaanvragen voldoen tegen vaak lage renten. Voor de financiering van investeringsprogramma's is de toestand minder gunstig. Alle bedrijven wenden eigen winst aan voor de betaling van investeringsgoederen. Zij kunnen daarnaast nagenoeg geen beroep doen op de kapitaalmarkt: deze is sinds jaren vrij ontoegankelijk, ondanks de recente stijging van de beursnoteringen. De institutionele beleggers en de officiële credietinstellingen verlenen belangrijke steun bij de industriefinanciering op lange termijn. Hiermede kan evenwel niet worden volstaan. Samenwerking tussen het bedrijfsleven en het openbaar gezag is wellicht voor de vestiging van nieuwe ondernemingen onontbeerlijk, hoewel daartegen in bepaalde kringen heftig verzet bestaat.

Ir C. M. HUPKES, De melkpreisregeling 1955.

Als resultaat van veel overleg is de garantiëprijs voor melk verhoogd tot 22 cent en de verrekenprijs voor consumptiemelk tot 25 cent. Uit verschillende maatregelen resulteert voorts een stijging van de verkoopprijs van gestandaardiseerde melk met 3, in sommige gebieden zelfs met 4 cent. Het voor 1955 door het Landbouweconomisch Instituut uitgebrachte „melkrapport” toont aan, dat de productiekosten van melk sedert vorig jaar met 2 à 3 cent zijn gestegen. Hiervoor zijn de loonstijging en het niveau van de pachtprizen verantwoordelijk, terwijl ten slotte de „efficiency” van de productie doorslaggevend is. De garantiëprijs is nu bepaald op 22 cent, waaruit volgt, dat slechts een deel van de stijging van de productiekosten in de nieuwe prijs is verdisconteerd. Ten minste 80 à 85 pCt van de arbeid in de vee-

houderij wordt verricht door eigen krachten. Voor zover dus de hogere productiekosten het gevolg zijn van loonsverhoging gaat het om de vraag, of de Regering deze loonsverhogingen ook aan de werkers op de gezinsbedrijven toedenkt en of zij bereid is deze zo nodig uit de Staatskas te betalen. De verrekenprijs voor consumptiemelk, welke men kan zien als een jaarcontract tussen de Staat als vertegenwoordiger van de consument enerzijds en de gezamenlijke melkproducenten anderzijds, is ook thans weer vastgesteld. Hierin is wèl een groot deel van de verhoogde productiekosten tot uitdrukking gebracht. Op de totstandkoming van de straatprijs hebben naast de transport-, verwerkings- en distributiemarges, ook de verplichte standaardisatie en de subsidiëring van overheidswegen invloed.

Prof. Dr A. KRAAL, Economische kroniek van Indonesië.

De reeds maandenlang durende oppositie tegen het beleid van de Regering op economisch gebied, in het bijzonder tegen de Minister van Economische Zaken en het tempo waarin deze de vervanging van buitenlandse ondernemingen door het nationale bedrijfsleven trachtte te bewerkstelligen, heeft geleid tot een herschikking van het Kabinet. Schrijver geeft een aantal voorbeelden van de gevolgen van een geforceerd snelle overschakeling naar vaak weinig ervaren en slecht geoutilleerde „nationale” importeurs en handelaren. Omstreeks medio 1954 trad een merkbare verbetering in in de wereldmarktprijzen van rubber; het is niet overdreven te zeggen, dat het getij juist op tijd gekeerd is om een volkomen vastlopen van de Indonesische economie te kunnen vermijden. Vervolgens staat schrijver stil bij de vraag, waar het geld zich bevindt, dat in het afgelopen jaar aan de circulatie is toegevoegd. Ten slotte gaat hij de ontwikkeling van de ruilvoet na.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr H. M. H. A. VAN DER VALK, Le développement de l'économie américaine et sa signification pour les Pays-Bas.

Se basant sur une estimation du produit national et du revenu national des Etats Unis en 1965, l'auteur recherche la signification pour les Pays-Bas du développement envisagé de l'économie américaine.

Prof. R. VANDEPUTTE, Le financement de l'industrie en Belgique.

Contrairement à ce qui se passe en matière de financement à court terme de l'industrie, les entreprises belges ont des difficultés à attirer des capitaux dans des investissements à long terme. C'est pourquoi une collaboration des entreprises et des pouvoirs publics s'avère peut-être indispensable.

Ir C. M. HUPKES, La réglementation du prix du lait en 1955.

L'augmentation récente du prix du lait a retenu toute l'attention du public. L'auteur recherche les facteurs qui ont provoqué cette augmentation.

Prof. Dr A. KRAAL, Chronique économique de l'Indonésie.

Le développement économique de l'Indonésie au cours du 4e trimestre de 1954 a été caractérisé par une amélioration de la balance des devises, à la suite d'une augmentation des prix mondiaux du coprah et du caoutchouc.

Groei van de Amerikaanse economie en zijn betekenis voor Nederland

„I would predict that the standard of life in progressive countries one hundred years hence will be between four and eight times as high as it is to-day. There would be nothing surprising in this even in the light of our present knowledge. It would not be foolish to contemplate the possibility of a far greater progress still”.

John Maynard Keynes in 1930.

De toenemende belangstelling in de laatste decennia voor macro-economische verschijnselen heeft er toe geleid, dat vooral na de oorlog meer aandacht wordt geschonken aan voorspellingen over de grootte van het nationale inkomen in de verre toekomst. Vroeger beperkten economische voorspellingen op lange termijn zich voornamelijk tot bevolkingsvraagstukken. Hoe onvolkomen lange termijn-voorspellingen op economisch gebied ook mogen zijn, zij zijn — en zullen het in toenemende mate worden — een onmisbaar hulpmiddel voor de economische politiek van de overheid zowel als voor de bedrijfspolitiek van ondernemingen. Deze voorspellingen hebben eveneens invloed op de ontwikkeling van de conjunctuur, een onderwerp dat hier verder buiten beschouwing valt.

Er is zelfs een streven merkbaar om deze lange termijn-voorspellingen langer te maken. Ook op dit gebied is Keynes voorgegaan, toen hij in een artikel ¹⁾ een voorspelling over de stijging van de levensstandaard voor de eerstvolgende honderd jaren gaf (zie bovenstaand citaat). Deze voorspelling, gedaan in het begin van de grote depressie, dus in een periode van dalende levensstandaard, getuigde van het geloof van Keynes in de materiële vooruitgang van de mensheid. Een kwart eeuw later twijfelt men er niet meer aan, dat deze voorspelling, als de vrede bewaard blijft, werkelijkheid kan worden. Deze verwachting geldt vooral voor twee landen, de Verenigde Staten ²⁾ en Canada, welke zich in een proces van zo sterke expansie bevinden, dat men achteraf waarschijnlijk zal kunnen spreken van de Gouden Eeuw van Noord-Amerika.

Wat Canada betreft, is elders uiteengezet om welke redenen in de eerstvolgende decennia een blijvende en krachtige economische ontwikkeling te verwachten is. In verband met een recente publicatie vestigen wij ditmaal de aandacht op de toekomstige groei van de Amerikaanse economie.

De economische groei van de Verenigde Staten is sedert het begin van deze eeuw, ook zelfs als men de slepende depressie in de dertiger jaren meerekent, werkelijk fenomenaal geweest. Zal dit tempo zo voortgaan? Regerings- en andere economen waren enkele jaren

geleden deze mening toegedaan ³⁾. Hun projecties gingen niet verder dan 1960. Thans is een publicatie van een commissie uit de Senaat verschenen, welke deze mening bevestigt en uitbreidt tot het jaar 1965 ⁴⁾. Aan deze studie hebben 150 particuliere economen en regeringsdeskundigen meegewerkt. Het is daardoor een onpartijdige studie geworden.

Het rapport schat, dat het bruto nationale product, dat in 1953 \$ 365 mrd bedroeg, in 1965 zal zijn gestegen tot \$ 535 mrd, d.w.z. een toeneming van \$ 170 mrd of van bijna 50 pCt in een periode van 12 jaren. Het beschikbare nationale inkomen zal in die jaren stijgen van \$ 250 mrd tot \$ 380 mrd, d.w.z. een stijging van meer dan 50 pCt.

Deze schattingen over de toekomstige groei van de Amerikaanse economie zijn o.i. niet overdreven. Natuurlijk is het onmogelijk van tevoren aan te geven, hoe de werkelijkheid zal zijn. De samenstellers moeten uitgaan van bepaalde veronderstellingen die ons reëel voorkomen. De volgende veronderstellingen verdienen de aandacht.

Zoals te verwachten, wordt niet gerekend op een depressie voor de eerstvolgende twaalf jaren. De projectie van economische grootheden tot 1965 houdt wel rekening met matige economische fluctuaties. Zo ligt 1954 iets beneden de trend-lijn, 1953 daarentegen er iets boven. Dergelijke fluctuaties zijn normaal. Belangrijk is zelfs, dat deze fluctuaties voorspeld waren zulks in tegenstelling tot vele andere na-oorlogse voorspellingen, die niet zijn uitgekomen. Het rapport gaat dus in elk geval niet uit van een toestand van volledige werkgelegenheid. Een werkloosheid van 4 pCt, overigens een vrij willekeurig getal, wordt aanvaard.

In dit verband is het ook belangrijk dat de samenstellers van het rapport een stabiliteit van het niveau van prijzen van in particuliere ondernemingen geproduceerde goederen aannemen. Zij erkennen dat er verschil van mening bestaat over de vraag of stabiele prijzen een maximum productie waarborgen. Hier raken de samenstellers een controversieel punt. Drie groepen zijn op dit gebied te onderscheiden. In de eerste plaats degenen, welke de stijging van de productiviteit van de arbeid in overeenkomstige lagere prijzen tot uiting willen brengen; verder de voorstanders van stabiele prijzen en ten slotte degenen, die een langzame prijsstijging als de beste politiek voor handhaving van een hoog niveau van werkgelegenheid beschouwen. Tamelijk nauw verwant met de laatste is een groep, welke onder alle omstandigheden volledige werkgelegenheid wil handhaven ⁵⁾.

De allerbelangrijkste veronderstelling is die van de stijging van de productiviteit van de arbeid voor de eerstvolgende 12 jaren. Deze wordt voor de landbouw aangenomen op 3 pCt, voor het particuliere niet-agrarische bedrijfsleven op 2½ pCt. Beide cijfers liggen lager dan die

¹⁾ G. Colm: The American Economy in 1960 (Uitgave van National Planning Association). Verder: Markets after Defense Expansion. Publicatie van het Department of Commerce en het rapport van de „President's Materials Policy Commission”, beter bekend onder de naam van Paley-rapport. Dit rapport houdt zich speciaal bezig met de behoefte aan grondstoffen in de zeventiger jaren.

²⁾ In een rapportje „Potential Economic Growth of the United States during the next decade” door de Joint Committee on the Economic Report (October 1954).

³⁾ Economic Possibilities for our Grandchildren (1930) in „Essays in Persuasion”.
⁴⁾ Men zie het artikel van S. Fabricant: „Economic Progress and Economic Change” in het jongste jaaverslag van het National Bureau of Economic Research (New York, 1954). Het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking is in de afgelopen 80 jaren gemiddeld met 1,9 pCt per jaar gestegen. Indien deze stijging zich voortzet, zullen onze achterkleinkinderen over 80 jaren een gemiddeld gezinsinkomen hebben van \$ 25.000 (in koopkrachtdollars van 1953) tegen \$ 5.000 in 1953, aldus genoemde schrijver. De mogelijkheden zijn er; of zij werkelijkheden zullen worden, is o.i. een andere kwestie.

⁵⁾ Zie het rapport van de Conference on Economic Progress, getiteld „Toward Full Employment and Full Production” (Washington D.C., 1954). Hierin wordt voor het jaar 1960 een nationale productie van \$ 500 à 600 mln berekend. Daardoor zal het aantal werklozen tot 1,5 miljoen worden beperkt, een aantal, dat dicht bij het minimum van de „wrijvings”-werkloosheid ligt. Het is o.i. in hoge mate twijfelachtig, of een dergelijk doel zonder aanzienlijke inflatie kan worden bereikt.

van de laatste jaren, maar hoger dan die in de periode van 1910-1953, toen de gemiddelde arbeidsproductiviteit voor beide groepen met ongeveer 2 pCt per jaar is gestegen. De samenstellers zijn dus aan de voorzichtige kant gebleven. Het is daarom niet onmogelijk dat het bruto nationaal product in 1965 groter zal zijn.

Deze projectie van economische grootheden voor de eerstvolgende twaalf jaren van het grootste koopkrachtige land van de wereld is ook voor Nederland van betekenis. In de eerste plaats voor onze export naar de Verenigde Staten, welke in de laatste jaren reeds zo aanzienlijk is gestegen. De aanhoudende verhoging van het reële inkomen per hoofd van de bevolking betekent een groter verbruik van „semi-luxe” en „luxe” goederen en diensten. Juist op dit gebied liggen grote kansen voor Europa en speciaal voor ons land. Men kan zijn fantasie à la Jules Verné de vrije-loop laten over de aard van de toekomstige consumptie in de Verenigde Staten. Zeker is, dat hier ongekende mogelijkheden liggen. De samenstelling van het huishoudbudget is met een stijgend inkomen zeer veranderlijk. Sommige goederen krijgen een relatief mindere, andere een relatief grotere plaats. Smaak, gewoonten enz. hebben verder een grote invloed op de besteding van het inkomen. Goederen, die vroeger luxe waren, komen binnen het bereik van de massa. Nieuwe goederen zullen hun intrede doen. Hoe dit ook zij, zeker is dat relatief toenemende uitgaven zijn te verwachten op het gebied van de duurzame consumptiegoederen. Wellicht zal ook het buitenlandse toerisme een relatieve uitbreiding ondergaan.

Wat dit laatste betreft, is het opmerkelijk, dat de Amerikanen voor dit doel thans relatief minder (in absolute cijfers natuurlijk meer) uitgeven dan in 1929. Het is niet onmogelijk dat het relatieve aandeel zal toenemen. Verhoging van de levensstandaard zal misschien ook leiden tot meer belangstelling voor culturele goederen. In elk geval is het verheugend, dat er in de Verenigde Staten een toenemende aandrag is naar meer en beter onderwijs in de geesteswetenschappen⁶⁾. Ook als het aandeel voor buitenlandse toerisme gelijk blijft, dan zullen de Amerikanen in 1965 ongeveer \$ 2 mrd aan buitenlandse reizen uitgeven. Betekent dit dat de Amerikanen ook het overeenkomstige deel van deze uitgaven, op de huidige basis berekend, in Europa zullen besteden? Opnieuw moet hier naast het kwantitatieve ook het kwalitatieve aspect worden bekeken. Ook in het toerisme wijzigt zich de smaak. Het is niet onmogelijk, dat in de toekomst een groter deel van de stroom van toeristen naar Latijns Amerika⁷⁾ en Azië zal gaan, vooral in verband met de aanmerkelijke bekorting van de vliegtijd in de toekomst.

De uitbreiding van de Amerikaanse markt is voor ge-

noemde periode volgens een door ons gemaakte zeer globale berekening 4 à 5 maal groter dan de te verwachten uitbreiding van de markt van Canada en Latijns Amerika tezamen. Ook al houdt men rekening met een laag invoerquotum voor de Verenigde Staten, dan zal toch de te verwachten stijging van de invoer in de Verenigde Staten in de zestiger jaren groter zijn dan die van het overige Westelijk halfrond. Nog gunstiger zal dit worden als de Verenigde Staten een meer liberale handelspolitiek gaan voeren.

De te verwachten stijging van de invoer in de Verenigde Staten zal ook kunnen bijdragen tot een vergemakkelijking van de oplossing van het probleem van de dollarschaarste in de wereld. Voor Nederland openen zich hier in elk geval mogelijkheden het dollartekort op te heffen. Dit zou de economische en financiële positie van ons land versterken in een wereld, waarin een volledig en permanent herstel van het multilateraal betalingsverkeer nog altijd kwestieus is.

De vraag dringt zich daarom op, of onze handelsvertegenwoordiging in de Verenigde Staten niet in de breedte en diepte moet worden uitgebreid ten einde volledig te profiteren van de nieuwe kansen, welke zich op deze markt voordoen. En verder of het geen aanbeveling verdient meer aandacht te besteden aan de te verwachten wijzigingen in de zich voortdurend veranderende smaak en gewoonten van het Amerikaanse publiek⁸⁾. Voortgezet en uitgebreid marktonderzoek zijn noodzakelijk om nieuwe afzetmogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven te ontdekken. Daarvoor behoeft geen nieuw instituut in het leven te worden geroepen, maar wel zou coördinatie van hier en daar verspreide werkzaamheden op dit gebied wenselijk zijn.

Voorstellingsvermogen en fantasie zijn nodig om enig begrip te krijgen van de aard en omvang van de toekomstige consumptie in de Verenigde Staten. Natuurlijk zal men zich in zijn voorspellingen vergissen, maar de vergissingen kunnen kleiner worden. Het is daarom noodzakelijk zich meer in de groeiproblemen te verdiepen, niet alleen in ons land, maar ook in Noord-Amerika zelve⁹⁾. Dit geldt niet alleen voor de overheid, maar ook voor het particuliere bedrijfsleven in de beoordeling van de uitgaven, welke men thans moet doen om een te kleine opzet van allerlei openbare werken te vermijden en om andere landen of buitenlandse ondernemingen voor te zijn of voor te blijven en daardoor later te profiteren van een vooruitziende blik in het heden.

Washington, D.C.

H. M. H. A. van der VALK.

⁶⁾ Men zie in dit verband enkele interessante artikelen in Fortune, jaargang 1954.

⁷⁾ Een van de meest markante voorbeelden is de fenomenale stijging van het gebruik van transportmiddelen en daarmee van de wegen en parkeergelegenheden, vliegvelden, havens, hotels enz., bijna overal in de wereld, maar vooral in Noord-Amerika. Een zeer opmerkelijk geval van een enorme vergissing in de schatting van de toekomstige vraag is het voorbeeld van de New Jersey Turnpike, welke begin 1952 in gebruik is genomen en thans reeds te klein is en over een grote afstand verbreed zal worden. Het verkeer heeft in 1954 reeds de omvang bereikt, welke 3 jaren geleden voor 1980 (herhaal 1980!) geschat was. (De schatting bedroeg voor 1954 10,1 miljoen, voor 1980 ongeveer 25 miljoen auto's per jaar.) In Canada worden bij de uitbreiding van steden, aanleg van bruggen enz. in een aantal gevallen berekeningen gemaakt en uitgevoerd, welke o.i. over 10 à 20 jaar of eerder als grote fouten zullen worden aangemerkt. Een recent voorbeeld is de in April van dit jaar in gebruik genomen „subway” in Toronto. Vele uitgangen in de benedenstad zijn nu reeds te klein voor een vlotte verwerking van het verkeer op de spitsuren. De gevolgen van deze te kleine opzet in deze zeer snel groeiende stad zullen over enkele jaren veel duidelijker aan het licht treden.

⁸⁾ Vooral door de onverflauwde pogingen van de Harvard University. Ook Canada kent hetzelfde probleem. Men zie het boek van Prof. H. Neatby: So little for the Mind (Toronto 1953).

⁹⁾ Op de Inter-Amerikaanse Economische en Sociale conferentie, gehouden te Rio de Janeiro in November jl. is een resolutie aangenomen, waarin de Latijns-amerikaanse landen worden opgewekt het Amerikaanse toerisme met allerlei middelen te bevorderen. Inderdaad liggen hier grote mogelijkheden voor dit onderdeel. De tijd zal waarschijnlijk komen, dat de Europese landen niet meer afzonderlijk, maar collectief, reclame moeten maken voor Amerikaans toerisme in Europa.

De industriefinanciering in België

Wellicht meer dan elders, moet in België een scherp onderscheid gemaakt worden tussen de industriefinanciering op korte termijn enerzijds en op halflange of lange termijn anderzijds.

Voor de aanvulling van hun eigen bedrijfskapitaal, beschikken de Belgische ondernemingen, tot dekking van de uitgaven voortspruitende uit hun bedrijvigheid, over credietmogelijkheden op korte termijn die, volgens een eensluidende beoordeling, volkomen toereikend zijn. In verband met de aankoop van grondstoffen, de betaling van lonen, de mobilisatie van facturen op de cliëntele, is voor de Belgische nijveraars, indien hij werkelijk credietwaardig is, geen het minste probleem op financieel gebied gesteld. In de banken kan hij, zonder moeilijkheden, alle faciliteiten bekomen die hij eventueel behoeft. De door hem te betalen interest zal, althans voor België dat, alles samengenomen, sinds lange jaren, een land met hoge rentevoeten is, in menig geval vrij laag zijn. Voor de industriefinanciering op korte termijn zijn de rentevoeten van de banken inderdaad afgestemd op het barema dat door het Uitgifte-instituut wordt toegepast. De Nationale Bank disconteert op dit ogenblik de geaccepteerde wissels aan $2\frac{3}{4}$ pCt. Zulks is het laagste niveau dat sedert vele jaren bereikt werd.

Anderzijds werd sinds het einde van de tweede wereldoorlog, voor de in- en uitvoerfinanciering op korte termijn, een systeem van bankaccepten volgens een bijzondere techniek in voege gebracht. Ook hierdoor geraken onze nijveraars in zeer gunstige voorwaarden bediend. Alleen wanneer ze beroep maken op een zgn. „kascrediet” voor de financiering van hun dagelijkse activiteit, zullen onze ondernemingen een enigszins zwaardere last inzake interesten moeten dragen. De kascredieten worden verleend onder de vorm van een lopende rekening, ze zijn steeds op zicht of op korte termijn en worden door de nijveraars gebruikt volgens zijn behoeften, zonder verantwoording van de opgenomen bedragen en zelfs, in menig geval, zonder de ondertekening van een promesse of orderbriefje.

* *

Wanneer een onderneming op nogal blijvende wijze lijdt aan een tekort aan bedrijfskapitaal zal ze ofwel een kascrediet gebruiken ofwel de financieringsmethoden op langere termijn aanwenden die verder worden aangeduid. Een kascrediet biedt natuurlijk dit groot gebrek dat het uiteraard op zicht is en derhalve steeds door de bank kan opgevorderd worden. Practisch treedt deze opvordering evenwel slechts uitzonderlijk in. Voor de kascredieten kunnen de banken trouwens in bepaalde voorwaarden mobilisatiemogelijkheden bekomen bij het Herdiscontering- en Waarborginstituut, een openbare instelling waarvan de kenmerken en werkingswijze een afzonderlijke uiteenzetting zouden behoeven.

* *

De industriefinanciering op langere termijn, meer bepaaldelijk voor de bekostiging van investeringen, doet in België — trouwens niet alleen in België — een allerebelangrijkst probleem oprijzen. De Nederlanders betogen dat er bij hen een gemis aan risicodragend kapitaal is en, samenvattend, kunnen wij al dadelijk verklaren dat dezelfde toestand, op een weliswaar nog nijpender wijze dan in Nederland, in België bestaat.

Menigeen is van oordeel — al wordt zulks toch wel af en toe betwist — dat de nijverheidsinvesteringen in België ontoereikend zijn, dat ze geen gelijke tred houden met de industriële expansie in verschillende landen van Europa, dat de structuur van het Belgisch bedrijfsleven als een kristallisatie ondergaat waarbij men al te zeer het bestaande behoudt en geen voldoende aandacht schenkt aan grootscheepse initiatieven. Indien deze vrees gegrond is — en ze is het vermoedelijk wel ¹⁾ —, dan moeten de onvoldoende investeringen van de industrie in nogal gevoelige mate (maar zeker niet uitsluitend) uitgelegd worden door het onopgeloste financieringsprobleem.

Van dit probleem willen wij enkele aspecten toelichten. Vooreerst weze nog aangestipt dat tot bevordering van de nijverheidsinvesteringen, een wet van 10 Juli 1954 toelaat 30 pCt (in drie jaar tijds) van de prijs van uitrustingsgoederen af te trekken van de belastbare winsten.

* *

Het staat vast dat de autofinanciering, d.w.z. de directe aanwending van hun winsten tot het bekostigen van nieuwe immobilisaties, verreweg de voornaamste bron uitmaakt waaruit in België wordt geput door de bedrijven voor de betaling van industriële investeringen. Deze financieringsmethode heeft steeds bestaan maar proportioneel heeft ze dusdanige afmetingen genomen dat ze alle andere financieringsmiddelen in een diepe schaduw dompelt.

Kan men bij benadering uitmaken hoeveel de Belgische nijverheid, jaar in jaar uit, van haar winsten afneemt voor de autofinanciering van haar investeringen? Waarschijnlijk niet. Verschillende officiële studiediensten hebben in de loop van de laatste jaren verdienstelijke pogingen gedaan om cijfers voor te brengen. Wij bedoelen hoofdzakelijk de studiediensten van het Ministerie van Economische Zaken en van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas. Is het echter geen onbegonnen werk? Met een voorbeeldige wetenschappelijke sereniteit heeft namelijk de Algemene Spaar- en Lijfrentekas talloze balansen ontleed in betrekking tot de geboekte reserveringen. Ze heeft deze laatste samengesteld. Van het aldus bekende ging ze door extrapolaties over tot de schatting van de reserveringen van het algeheel Belgisch bedrijfsleven. Ze kwam tot de bevinding dat in 1953 de bedrijven netto $8\frac{1}{2}$ milliard Belg. fr. zouden hebben uitgespaard, terwijl de bruto besparingen, derhalve afgeschrijvingen inbegrepen, $31\frac{1}{2}$ milliard Belg. fr. zouden vertegenwoordigen. Men merke op dat de Spaarkas uitsluitend handelt over gedane reserveringen en niet over met eigen middelen gefinancierde investeringen. De reserveringen kunnen natuurlijk tot andere doeleinden gebruikt zijn dan het bekostigen van investeringen. Maar, zelfs afgezien van deze opmerking, hebben de cijfers van de Spaarkas — zoals ze trouwens zelf betoogt — slechts een relatieve waarde voor de beoordeling van de financiële inspanning der ondernemingen ten bate van hun immobilisaties. Het is voldoende bekend dat alle bedrijven een uitgesproken strekking aan de dag leggen om hun aankopen van uitrustings-

¹⁾ Cfr. bijv. de studie van Duquesne de la Vinelle in het tijdschrift van het Instituut voor Economisch en Sociaal Onderzoek van de Universiteit te Leuven, jaargang 1954, blz. 513.

goederen in ruime mate onder hun algemene onkosten op te nemen, zodat ze dan hun investeringen financieren niet met de geboekte reserveringen maar vóór de boeking van reserves, ten laste van hun exploitatierekening.

De autofinanciering biedt aan de bedrijven enorme voordelen. Aan de aldus gebezigde bedragen zijn natuurlijk geen financiële lasten verbonden. Bovendien laat de autofinanciering toe wanneer ze precies over „algemene onkosten” wordt geboekt, de gepubliceerde winsten te beperken. De tijd is niet meer zoals vroeger, waar de ondernemingen er prat op waren aanzienlijke winsten te laten uitschijnen. Deze ijdelheid kost duur want ze trekt de aandacht van het belastingwezen en van de werknemersorganisaties die op hun deel in de winst aanspraken laten gelden.

De autofinanciering wordt des te meer beoefend daar ze vaak het persoonlijk belang der bedrijfsleiders dient. Ze verstevigt de onderneming door toevoer van financiële middelen welke nieuwe immobilisaties mogelijk maken en een uitbreiding van het zakencijfer in het vooruitzicht stellen. Zulks zijn in de ogen van menig gemachtigd beheerder niet te versmaden voordelen waartegen de verzuchtingen der aandeelhouders die naar winstuitkering uitkijken, niet voldoende opwegen. De autofinanciering heeft aldus een kloof verwekt tussen de bedrijven en de aandeelhouders of, zo men wil, tussen de bedrijven en de spaarders. Deze laatste vertrouwen hun spaargelden aan de ondernemingen niet meer toe, door inschrijving op uitgifte van aandelen, omdat ze aanvoelen dat de ondernemingshoofden meer het belang van het bedrijf en van hun eigen persoon dan dat van de bezitters van het kapitaal nastreven.

Men moet trouwens erkennen dat in verschillende bedrijfstakken de winsten vaak ontoereikend zijn geweest om naast een zekere autofinanciering die toch steeds prijzenswaardig is, ook nog belangrijke dividenden uit te keren. Zo deze laatste niet aanzienlijk zijn, brengen ze geen bevrediging aan de geldbeleggers wegens de hoge en niet belaste interesten door de Staat onophoudelijk toegestaan bij gelegenheid van zijn talrijke openbare uitgiften van obligaties. Voor de keus gesteld tussen een behoorlijke dividenduitkering of een technische verbetering van het bedrijf door autofinanciering, hebben de ondernemingshoofden dikwijls aan deze laatste oplossing de voorkeur gegeven. Kapitaal aantrekken uit de markt was geen oplossing: deze verrichting bleek inderdaad niet te kunnen slagen zoals het nog verder wordt uiteengezet.

Men geraakt aldus in een kringloop. Omdat de kapitaalmarkt het nijverheidspapier niet wil opnemen, wordt door de ondernemingen de autofinanciering beoefend. Doch anderzijds omdat naar aanleiding van een verregaande autofinanciering de bedrijven geen voldoende dividenden uitkeren, worden de uitgiften van de vennootschappen van de hand gewezen.

* *

In financiële kringen is men ten eerste bewust van het gevaar dat de naamloze vennootschap aldus loopt. In een zoëven uitgegeven brochure van de Federatie der Christelijke Werkgevers wordt het hele probleem nogmaals onderzocht. De uitgifte van aandelen is de machtige hefboom geweest die, in de 19de eeuw, ons land heeft opgetild tot het niveau van een ten eerste geïndustrialiseerd gebied. De naamloze vennootschap, die beroep maakt op het spaargeld van het publiek, laat tevens toe

het lanceren van nieuwe fabricages over te laten aan het privé-initiatief, zonder staatsinmenging.

De structuur zelve van het productie-apparaat wordt in het gedrang gebracht, indien financiers en nijveraars buiten de autofinanciering de kapitalen niet meer vinden die ze nodig hebben om in 's lands economie onophoudelijk vers bloed in te spuiten. Het is dan ook begrijpelijk dat ze, 2 jaar geleden, een „Comité National pour le Développement de l'Épargne Mobilière” hebben gesticht met het doel het vertrouwen van de bevolking ten bate van nijverheidsfondsen opnieuw te bekomen. Alle belangrijke beroepsverenigingen van bankiers, verzekeraars, wisselagenten, nijveraars en handelaars hebben aan het Comité National hun volledige steun toegezegd. Het Comité heeft een ruim opgevatte campagne ingezet. Heeft het resultaten bereikt? De beursnoteringen van de nijverheidswaarden zijn in het jaar 1954 beslist gestegen. Waar men, volgens de statistiek van de „Agence Economique et Financière”, in het begin van het jaar op het peil 288 stond ten overstaan van 100 voor 1938, bereikte men per einde December 408. Al zijn deze cijfers misschien wat overdreven, toch staat het vast dat de noteringen voor nijverheidsaandelen in 1954 gemiddeld met minstens 20 pCt zijn gestegen.

Doch de eigenlijke uitgften van aandelen door nieuwe ondernemingen of voor kapitaalsverhogingen hebben tot hiertoe zeer beperkte afmetingen behouden. Het reeds verhoemde jaarverslag van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas bezorgt indrukwekkende cijfers betreffende het onbeduidend volume van het vers kapitaal dat door de ondernemingen in 1953 werd aangetrokken. Op aandelen van vennootschappen werd slechts ingeschreven met vers geld ten belope van wat meer dan één milliard fr. terwijl de openbare en private uitgiften van nijverheidsobligaties geen 250 miljoen fr. opleverden (blz. 41 en 42 van het verslag). Deze uitslagen zijn des te treffender daar de kapitaalmarkt in haar geheel betrekkelijk ruim is geweest, hetgeen onder andere bewezen is door de bestendige bijval der uitgiften van het Rijk en van ondergeschikte lichamen alsook door de grote bedrijvigheid van de hypotheekmarkt ten bate van de woningbouw.

De cijfers betreffende 1954 zijn natuurlijk nog niet voorhanden. Zonder aarzeling kan nochtans worden betoogd dat de ontoegankelijkheid van de kapitaalmarkt voor de industrie tot hiertoe blijft bestaan, al zijn de uitgiften van de ondernemingen in 1954 toch wel enigszins belangrijker dan in 1953.

Voor koloniale waarden is evenwel het uitzicht helemaal anders. Dat papier wordt steeds door het publiek gretig opgenomen.

* *

De praktische verdwijning — althans momenteel — van de openbare uitgiften van aandelen en nijverheidsobligaties heeft natuurlijk als gevolg een ruimer beroep van de ondernemingen op de financiële hulp van de institutionele beleggers. In de publieke sector, namelijk bij officiële fondsen voor ouderdomspensioenen, werd slechts een kleine hoeveelheid nijverheidspapier in de loop van de laatste maanden ondergebracht. De beschikbare middelen van deze fondsen worden inderdaad ten eerste aangesproken zowel voor de dekking van de buitengewone begroting van het Rijk als voor de financiering der bouwpolitiek van de opvolgentlijke Regeringen.

Doch anderzijds hebben de private verzekeringsorganismen (vooral de maatschappijen die de verzeke-

ringstakken „levensverzekering”, „arbeidsongevallen” en „bediendenpensioenen” uitbaten) geleidelijk meer aandacht geschonken aan de behoeften van de industrie. In de jaarbalansen van de grote verzekeringsmaatschappijen is deze evolutie meer merkbaar. Juiste cijfers betreffende inschrijvingen op aandelen en nijverheidsobligaties door de gezamenlijke verzekeringsmaatschappijen zijn niet beschikbaar. Het is nochtans bekend dat de portefeuille van geldswaardige papieren van deze ondernemingen in 1953 met 3 tot 4 milliard Belgische fr. is gestegen en al is een belangrijk deel hiervan overheidspapier, toch is ook een lang niet te veronachtzamen belegging in nijverheidspapier geschied.

Buiten de institutionele beleggers, verschaffen sommige officiële credietinstellingen van jaar tot jaar een ruimere steun voor de financiering van de industriële investeringen. De wet van 7 Augustus 1953 heeft hun nieuwe mogelijkheden tot hulpverlening aan de ondernemingen bezorgd. Wanneer het blijkt dat de nijveraars niet in staat is voldoende waarborgen aan te bieden voor het door hem gevraagde investeringscrediet, zo geeft het Rijk eventueel zijn eigen borgtocht aan de officiële credietinstelling. Bovendien wordt de rentelast ten bate van de opnemer van een crediet voor investeringsdoeleinden vaak verminderd door een rijkssubsidie. De interest wordt aldus teruggebracht op 4 pCt, althans gedurende de eerste jaren van het bestaan van het crediet. Een recent regeringsontwerp dat ter goedkeuring aan de Kamers is voorgelegd, reduceert de rentevoet tot 1 pCt voor credieten bestemd tot het optrekken van nijverheidsgebouwen en aangevraagd door ondernemingen met kleine of gemiddelde omvang.

De officiële credietinstellingen hebben in het credietapparaat van het land een voorname plaats ingenomen, al blijft nochtans de omvang van de door hen aangebrachte financieringsmiddelen eerder gering in verhouding tot de autofinanciering door de bedrijven zelf. Wanneer men in België de industrie-financiering op lange of half lange termijn globaal overschouwt dan moet men — zoals wij het hierboven hebben vermeld — eerst en vooral (en in zeer gevoelige mate), de belegging van eigen winst door de bedrijven als alom geldende financieringsmethode erkennen.

* *

Uit de voorafgaande beschouwingen blijkt dat voor de toevoer van kapitalen naar de ondernemingen tot dekking van hun investeringsprojecten de raderwerken van ons financieel apparaat niet meer naar behoren fungeren. De afzijdigheid van de kapitaalmarkt voor nijverheidspapier is een feit met verregaande betekenis. Het is niet definitief bewezen dat deze toestand zal blijven bestaan. Objectief moet nochtans worden erkend dat sinds menige jaren nieuwe aandelen van vennootschappen slechts met grote inspanning en in al te geringe mate aan de man kunnen worden gebracht. Tussen de twee wereldoorlogen was de evolutie reeds volop in die zin. Men kan niet blijven wachten op de hernieuwde

bijval van een financieringsformule die niet meer aan de smaak van het publiek lijkt te beantwoorden.

In verschillende — of beter in de meeste — landen van Europa heeft men na de tweede wereldoorlog op een of andere manier beroep gemaakt op de geldmiddelen van het Rijk om belangrijke projecten uit te voeren in verband met de oprichting van nieuwe nijverheden. In België is dat niet gebeurd. Om doctrinale redenen vooreerst. Men heeft laten gelden dat de Staat een slecht beheerder is, dat hij wel ten aanvullende titel hulp mag verlenen aan het bedrijfsleven, maar dat zijn taak niet verder gaat: waar hij zelf het kapitaal van nieuwe ondernemingen al of ten dele zou aanbrengen, overschrijdt hij — zo luidt de beginselverklaring — de grens van zijn bevoegdheid. Ook om practische redenen is het verzet tegen de staats tussenkomst opgedaagd. De Belgische nijverheid heeft gevreesd dat het beheer van het bedrijfsleven aan de privésector zou ontsnappen wanneer de Staat de financieringsmiddelen tot vestiging van nieuwe ondernemingen voor een goed deel zou aanbrengen.

Men mag zich afvragen of deze afkeer tegenover iedere staatsinmenging voor de gemeenschap nuttig is geweest. Het feit is toch dat België nieuwe bedrijven behoeft en ze niet voldoende heeft. Waar het privé-initiatief niet bij machte is geweest de daartoe nodige kapitalen aan te trekken, heeft de Staat dan niet het recht en de plicht de leemte aan te vullen? Zou er, voor enkele grootse verwezenlijkingen, geen vertrouwelijke samenwerking kunnen tot stand komen tussen hetgeen men de „publieke sector” en de „privé-sector” pleegt te noemen? Beide zouden op kostbare wijze kunnen bijdragen tot een zekere expansie en vernieuwing van het industrieel apparaat en 's lands algemeen belang zou door een dergelijke collectieve inspanning vermoedelijk best gediend zijn.

Niet alleen voor de stichting en de uitbreiding van aanzienlijke bedrijven stuit men overigens op een tekort aan risicodragend kapitaal. Ook de middelmatige en kleinere ondernemingen ontdekken meestal niet in de kring van hun relaties die begoede lui welke aanvullende kapitalen zouden kunnen bezorgen.

De vorige Regering had een wetsontwerp neergelegd, strekkende tot de stichting van een Nationale Maatschappij voor Investing. Deze officiële instelling zou tot taak hebben participaties te nemen in bedrijven die voor de economische ontwikkeling van het land nuttig blijken te zijn. Ze zou hoofdzakelijk financieringsmiddelen bijeenhalen door de uitgifte van obligaties onder staatswaarborg. De verworven participaties zouden nooit de helft van het kapitaal ener onderneming overschrijden. Bovendien zou de Nationale Maatschappij voor Investing de plicht hebben de aandelen die ze bezit te vervreemden, telkens zulks aan een redelijke prijs kan geschieden.

Tegen dit wetsontwerp waren de beroepsverenigingen van bankiers en nijveraars meestal totaal gekant. Zij beschouwden het voorstel als een onaantvaardbare inmenging van de Staat in het bedrijfsleven. Door de huidige Regering werd het ontwerp niet hernomen.

De melkprijsregeling 1955

Toen omstreeks de jaarwisseling de beslissing van de Regering inzake de nieuwe melkprijsregeling werd bekend gemaakt, hebben weinigen vermoed dat deze kwestie zo sterk de publieke mening zou beroeren. Dat de Minister voor een moeilijk probleem stond, blijkt reeds uit het feit dat er twee maanden moesten verstrijken sedert de oude regeling eindigde. Het was echter algemeen reeds bekend dat er zekere prijsverhogingen op komst waren.

Als resultaat van veel overleg is nu de garantieprijs voor melk verhoogd tot 22 cent en de verrekenprijs voor consumptiemelk tot 25 cent. Uit verschillende maatregelen resulteert voorts een stijging van de verkoopsprijs van gestandaardiseerde melk met 3, in sommige gebieden zelfs met 4 cent.

Hoewel vooral deze verhoging van de „straatprijs” heftige reacties in niet-agrarische kringen heeft gewekt, moet het melkbeleid van de Regering toch in de eerste plaats als een zuivel-, of liever nog als een algemene landbouwaangelegenheid worden beschouwd. Bij de vele aan de beslissingen voorafgaande discussies is het melkprijsprobleem, meer dan vroeger, geplaatst in het kader van het gehele complex van overheidsbemoeiing met de landbouw. Hoewel zeker niet alle zich hierbij voordoende vraagstukken tot een oplossing zijn gekomen, moet dit toch als een winstpunt worden beschouwd. Het lijkt daarom juist om eerst de landbouwzijde van het melkprobleem nader te belichten.

De productiekosten.

Het voor 1955 door het Landbouw-Economisch Instituut uitgebrachte „melkrapport” toont onder andere aan dat de productiekosten van melk sedert vorig jaar met 2 à 3 cent, d.i. 10 à 15 pCt, zijn gestegen. De uitgangspunten en de methodiek van dit door het L.-E.I. verrichte kostprijsonderzoek zijn in het afgelopen jaar onderwerp van een diepgaande discussie geweest, waarbij wel is komen vast te staan dat van geen enkele zijde ernstige critiek mogelijk is.

Bij beschouwingen over de resultaten voor dit jaar hebben, behalve het hogere niveau van de kostprijzen, vooral ook de grote verschillen tussen de kostprijzen in diverse productiegebieden sterk de aandacht getrokken. De uitersten bedragen: 18,5 cent voor het N.-Hollandse kleiweidegebied en 26 cent voor gemengde bedrijven op de Brabantse zandgronden. Deze verschillen vormen dáárom een probleem, omdat een uniforme prijsregeling hierdoor of weinig betekenis heeft voor de „duur” werkende gebieden of onnodig grote voordelen oplevert voor andere gebieden.

Overigens zijn regionaal uiteenlopende productiekosten, zeker in de landbouw, een zeer normaal verschijnsel. De verschillen zijn bij de melk dit jaar echter belangrijk groter geworden, hetgeen zijn oorzaak vindt in de diverse loonronden. Melk is een zeer arbeidsintensief product en in de gebieden met kleine bedrijven, waar de productiekosten reeds het hoogst zijn, wordt relatief in de veehouderij de meeste arbeid besteed. Het effect van de loonstijging — die voor de landbouw in een jaar tijd ruim 20 pCt bedraagt! — is voor deze gebieden dan ook het grootst.

Een andere factor die mede verantwoordelijk is voor de kostenstijging is het niveau van de — door de Over-

heid beheerste — pachtprizen. Ten opzichte van het algemeen prijsniveau is dit tot nu toe kunstmatig zeer laag gehouden en eerst onlangs zijn aarzeland bepaalde verhogingen toegestaan. Officieel is het uitgangspunt voor de pachtprizen: een redelijke bestaansmogelijkheid voor de pachter. Een dalende rentabiliteit van de landbouw zou dus op den duur in de eerste plaats tot verlaging van de pachten aanleiding moeten geven. Er dient in ieder geval een nauwe samenhang tussen een pachtbeleid en een garantieprijsbeleid te bestaan. In feite echter zijn de productiekosten van de landbouw in het verleden sterk geflatteerd door de laag gehouden pachten. Ook na de recente verhogingen zijn de pachten in vele gevallen nog te laag om de kosten van instandhouding en noodzakelijke vervanging van bedrijfsgebouwen te dekken. Dat het door het Rijk te dragen „onrendabele deel” van bepaalde grondverbeteringswerken (ruilverkavelingen) vaak 80 tot 90 pCt bedraagt spreekt in dit verband ook duidelijke taal.

De gesignaleerde spreiding in de productiekosten is voor een deel ook toe te schrijven aan verschillen in de kwaliteit van de grond. Bij een juiste pachtprijsvorming moet de hoogte van de pachtwaarde de invloed van deze verschillen compenseren. Algemeen bestaat de opvatting dat zulks thans in onvoldoende mate het geval is. Ombuiging van het pachtbeleid in de richting van een grotere differentiatie in de pachten is, gezien het bovenstaande, echter alleen denkbaar in de vorm van hogere pachten voor de betere bedrijven, waardoor uiteraard het gemiddelde kostenniveau in de landbouw alleen maar wordt verhoogd.

Doorslaggevend voor de hoogte van de productiekosten is ten slotte de „efficiency” van de productie. Het is bekend dat de Nederlandse boer op dit terrein de vergelijking met collega's in vele andere landen kan doorstaan. Niettemin blijven hier steeds belangrijke mogelijkheden tot verbetering bestaan. De Overheid heeft zich op het terrein van onderwijs en voorlichting een omvangrijke taak toegemeten, waarbij behalve de technische aspecten meer en meer ook de economische organisatie van de bedrijven aandacht krijgt.

De garantieprijs.

Zoals bekend wordt er jaarlijks op basis van de productiekosten een minimumgarantieprijs voor melk vastgesteld. Indien deze prijs, gemiddeld over een vol jaar, niet uit de opbrengst van de zuivelproducten gerealiseerd wordt — hetgeen tot dusver steeds wel het geval is geweest — dan is de Regering gehouden het tekort aan te vullen. Deze garantie kan voor de Staatskas grote consequenties hebben daar een tekort van 1 cent, bij een totale Nederlandse melkproductie van 5,5 mrd kg, reeds een post van f 55 mln betekent.

Deze garantie vormt een belangrijk onderdeel van het gehele landbouwbeleid. Een beschouwing van het voor en tegen van een dergelijke prijsgarantie is hier wellicht niet op haar plaats. Slechts zij opgemerkt dat in vrijwel alle Westerse landen, de Verenigde Staten inbegrepen, een nog verder gaande garantiopolitiek ten opzichte van de landbouw wordt gevoerd en dat de regeling hier niet los kan worden gezien van de sterke prijsbeperkingen in het recente verleden. Daarbij is de van nature zeer geringe elasticiteit van het aanbod van

landbouwproducten een veel gebruikt economisch argument.

Voor 1954 werd de garantieprijs vastgesteld op 20,60, in de loop van het jaar verhoogd tot 21,40. Thans is zij dus bepaald op 22,00, waaruit volgt dat slechts een deel van de stijging van de productiekosten in de nieuwe prijs is verdisconteerd. Dit betekent dat deze garantie slechts voor een klein deel van de veehouderijbedrijven de normale productiekosten zal dekken.

Hoewel de gedachte aan regionaal verschillende garantieprijsen op praktische en theoretische gronden algemeen wordt verworpen, heeft de Regering echter toch aan deze zeer voorzichtig verhoogde garantieprijs de toezegging gekoppeld dat in bepaalde productiegebieden — gedacht wordt hier vooral aan de zandgronden — zonodig een zekere extra toeslag zal worden betaald. Het is duidelijk dat dit voor de Staatskas belangrijk voordeliger is in geval van nood, dan een verdere verhoging van de algemene garantie.

Bij een oordeel over deze garantieprijs spelen de loonsverhogingen een aparte rol. In de gehele Nederlandse landbouw wordt nl. slechts ongeveer 1/4 van de arbeid door loonarbeiders verricht. Deze arbeiders vindt men bovendien het meest in de akkerbouwgebieden, zodat kan worden aangenomen dat tenminste 80 à 85 pCt van de arbeid in de veehouderij door eigen krachten wordt verricht. Voor zover dus de hogere productiekosten het gevolg zijn van loonsverhoging, gaat het er niet zo zeer om dat tegemoet moet worden gekomen aan hogere „kosten” voor de boeren, maar veel meer om de vraag, of de Regering deze loonsverhogingen, welke zij algemeen — o.a. op grond van gestegen welvaart — gewenst acht, ook aan de werkers op de gezinsbedrijven toedenkt, en of zij bereid is deze zonodig uit de Staatskas te betalen!

De verrekenprijs.

Tegelijk met de garantieprijs is er ook thans weer een zgn. „verrekenprijs” voor consumptiemelk vastgesteld. Deze lag de laatste jaren ca 10 pCt boven de algemene garantieprijs.

Het verrekenstelsel geeft de gezamenlijke veehouders een vaste opbrengst voor alle consumptiemelk, die ongeveer 30 pCt van de totale productie uitmaakt. Met deze regeling wordt voorkomen dat de consumptiemelkprijs de schommelingen in de zuivelmarkt moet volgen.

De verrekening loopt via het bekende zuivelfonds en leverde in de achterliggende jaren voor dit fonds meestal grote tekorten op, daar de melk tegen de vrije marktwaarde (zuivelwaarde) moet worden gekocht. Deze tekorten werden door de veehouders opgebracht via een heffing op alle melk.

Als gevolg van de lagere zuivelprijzen veroorzaakte de verrekening in de laatste tijd echter een zeker saldo. De verrekenprijs kan men eigenlijk zien als een jaarcontract tussen de Staat als vertegenwoordiger van de consument enerzijds en de gezamenlijke melkproducenten anderzijds. Hoe hoger de contractprijs, hoe meer de consument moet betalen en hoe geringer de kans is dat de veehouderij haar garantieprijs niet haalt. Voor beide zijden bestaat de kans echter dat vrije marktprijzen voordeliger zouden zijn geweest.

In de nieuwe verhoging van de verrekenprijs is wel een groot deel van de verhoogde productiekosten tot uitdrukking gebracht. Indien de sombere voorspellingen ten aanzien van de ontwikkeling van de zuivelexport-

prijzen juist blijken, dan is de kans daardoor groot dat de consumptiemelk wederom een voordelig saldo voor het zuivelfonds oplevert, m.a.w. dat de consument meer moet opbrengen dan bij een geheel vrije prijsontwikkeling het geval zou zijn geweest.

Afgezien van het feit, dat dit jarenlang juist andersom heeft gelegen, is het verdedigbaar dat voor de veehouder de opbrengst van consumptiemelk niet afhankelijk wordt gelaten van de wisselende kansen van de zuivel-export en dat hij bij een stabiliserende prijsregeling ongeveer zijn productiekosten vergoed krijgt. Consumptiemelk is bovendien een bijzonder product, in die zin dat voorziening door import technisch zowel als economisch vrijwel is uitgesloten.

Hieronder volgt een summier overzicht van de garantie- en verrekenprijsen, alsmede van de gemiddelde opbrengst van alle melk (die dus vergeleken moet worden met de garantieprijs) sedert 1949 (per kg met 3,5 pCt vet):

	gem. prod. kosten	garantieprijs	verrekenprijs	gem. opbrengst
1949/50	.	17,75 a)	17,75 a)	18,71
1950/51	.	17,50	17,50	19,03
1951/52	.	20,00	20,00	22,03
1952/53	.	20,00	22,00	20,80
1953/54	20,10	20,60 b)	22,60 b)	c)
1954/55	22,80	22,00 b)	25,00 b)	

a) Later verhoogd tot 18,00 cent.

b) Bij 3,7 pCt vet: later verhoogd tot 21,40 resp. 23,40.

c) Nog niet nauwkeurig bekend, doch ongeveer gelijk aan de garantieprijs.

De straatprijs.

Ten aanzien van de straatprijs dient voorop te worden gesteld dat deze niet door de Regering wordt vastgesteld, doch in principe vrij door de melkhandel kan worden bepaald. De Overheid beperkt zich tot een zeker toezicht teneinde niet verantwoorde prijsverhogingen tegen te gaan. De melkhandel is immers een sterk georganiseerde bedrijfstak, waarbinnen meermalen zekere monopolistische tendenties werden gesignaleerd. Na de recente gebeurtenissen heeft de Minister zelfs gemeend een bindende maximumprijs te moeten vaststellen.

De verrekenprijs vormt uiteraard een vast uitgangspunt voor de prijsbepaling door de melkhandel. Deze verrekenprijs is in principe voor de melkhandel een vaste inkoopsprijs, waarbij echter de gedurende een deel van het jaar in bepaalde gebieden zich voordoende melktekorten een complicatie vormen. De transportkosten van „aanvullingsmelk” van elders en de daardoor veroorzaakte meerwaarde van de in de tekortgebieden geproduceerde melk komt nl. ook voor rekening van de melkhandel en moet op de consument worden verhaald ¹⁾.

Behalve de transport-, verwerkings- en distributiemarges, hebben bovendien nog enkele andere factoren invloed op de totstandkoming van de straatprijs. In de eerste plaats de verplichte *standaardisatie*, die reeds meermalen onderwerp van discussie is geweest. Hier zij slechts gewezen op de prijsverlagende invloed, omdat de vetonttrekking (of de toevoeging van ontroomde melk) een extra boteropbrengst levert. Bij de verrekening werd tot dusver deze vrijkomende boter gewaardeerd tegen een prijs die meestal boven de marktwaarde lag, hetgeen extra verliezen voor het zuivelfonds opleverde. Dit is bij de nieuwe regeling gecorrigeerd waardoor de inkoopsprijs van standaardmelk met ongeveer 0,5 cent wordt verhoogd.

In de tweede plaats wordt de consumptiemelk nog

¹⁾ Zie ook „E.-S.B.” van 22 April 1953.

steeds van overheidswege *gesubsidieerd*. Bij een vrije concurrentie wordt de straatprijs uiteraard daardoor met een gelijk bedrag lager. Deze subsidiëring vormt vanzelfsprekend alleen reeds een argument voor een zekere bewaking van de straatprijs door de Overheid.

Het bedrag der subsidie, dat in de loop van het jaar was verhoogd tot bijna 4 cent per kg, werd bij de nieuwe regeling teruggebracht tot ruim 3 cent, d.i. even boven het niveau aan het begin van vorig jaar.

De verhoging met 3 cent van de straatprijs bestaat dus uiteindelijk uit drie elementen, t.w. *verhoging van de verrekprijs* en *verandering in de prijs van de standaardisatieboter*, welke beide ten goede komen aan de veehouderij, en een *subsidieverlaging*, welke een besparing voor de Schatkist betekent. De vierde cent verhoging in sommige gebieden wordt gevormd door een blijkbaar noodzakelijk geachte verhoging van de distributiemarges. Het feit dat voor de reeds enige tijd „gesaaneerde” gebieden deze laatste verhoging niet geldt, pleit voor deze saneringen. Deze moeten ten slotte

hun rechtvaardiging vinden in lagere prijzen voor de consument!

Indien de Regering verhoging van de consumentenprijs had willen voorkomen zou dit technisch zeer eenvoudig zijn geweest, nl. door verhoging van het subsidiebedrag. Voor één jaar zou daarmee een bedrag gemoeid zijn geweest van f 30 à 40 mln. Een geleidelijk doorgevoerde prijsverhoging, welke waarschijnlijk grote psychologische voordelen zou hebben gehad, had uiteraard belangrijk geringere financiële gevolgen voor de Schatkist gehad. Een subsidie op een zo algemeen product als melk betekent daarbij alleen een zekere welvaartsverschuiving als gevolg van de belastingprogressiviteit. Voor de landbouw zou een beleid in deze richting ook aantrekkelijker zijn geweest met het oog op de nu aanwezige kansen op een verminderd melkverbruik. Hoe deze reactie op het melkverbruik zal zijn wordt intussen door vele zuiveldeskundigen met zekere spanning afgewacht.

's-Gravenhage.

C. M. HUPKES.

Economische kroniek van Indonesië

(4e kwartaal 1954)

Nieuwe schipper voor Economische Zaken.

De reeds maandenlang durende oppositie tegen het beleid van de Regering, speciaal op economisch gebied, en tegen de Minister van Economische Zaken in het bijzonder, heeft dit kwartaal tot een herschikking van het Kabinet geleid.

Mr Iskaq Tjokrohadisurjo moest de portefeuille voor Economische Zaken afstaan aan Prof. Ir Roosseno, die voordien Minister van Verbindingen was.

Zo is aan de veelbewogen ambtsperiode van Mr Iskaq een einde gekomen. De invloed die hij heeft uitgeoefend op het economisch leven van Indonesië is waarschijnlijk groter geweest dan die van welke zijner voorgangers dan ook.

Met alle kracht heeft hij getracht het nationale bedrijfsleven zo spoedig mogelijk de plaats van de buitenlandse ondernemingen te doen innemen.

Niet het *doel* wekte de kritiek der oppositie, maar: de methoden waarmee hij dit doel nastreefde; het tempo waarin hij deze overschakeling trachtte te bewerkstelligen en zijn enge interpretatie van „nationale bedrijven”. Een kritiek die in brede lagen weerklank vond en verscherpt werd door de onlangs nog door enkele Parlementsleden gesignaleerde geruchten van „de zeer in het oog lopende corruptie” welke in het Ministerie zou voorkomen ¹⁾.

Bestemming onveranderd; koers gewijzigd.

De nieuwe Minister verklaarde inmiddels ²⁾ „dat de Regering niet van plan is van haar oude beleid af te wijken” en „dat men zich zal houden aan een algehele verandering van de koloniale in een nationale economie”.

Hoewel in zijn rede nog geen scherpe definitie te vinden is van hetgeen hij onder „nationale economie” verstaat, is de totale indruk toch wel, dat hij een ruimere opvatting heeft dan zijn voorganger.

Voorts is van groot belang, dat de nieuwe Minister

bij voorbaat de betrekkelijke waarde van eigen kompas en kaart erkent: „Ik ben er van overtuigd, dat het nodig is om alle plannen en regelingen gezamenlijk te bespreken, ook met belanghebbenden en zonodig met derden, ter vermindering van een chaos”.

Deze verheugende bereidheid tot overleg heeft overigens nog niet alle geïnteresseerde groepen tevreden gestemd; en met name niet die groepen die van mening zijn „belanghebbenden” te vertegenwoordigen en vrezen als „derden” beschouwd te zullen worden.

Tussen modderbanken en riffen.

Het is inmiddels wel duidelijk geworden, dat de vooreen gevolgde koers Indonesië in een vaarwater heeft gebracht, dat bij aflopend getij alle kans op stremmingen, vastlopen en lekstoten biedt. De sinds 1951 dalende ruilvoet heeft men door het inzetten van deviezenreserves vertraagd en verzacht op de invoer laten doorwerken.

Medio 1954 lieten die reserves geen verdere intering meer toe. Van dat moment af zou de binnenlandse voorraad als enige golfbreker moeten fungeren.

Een functie die hoge eisen stelt aan het sociale verantwoordelijkheidsbesef van de distributeurs en aan de doelmatigheid van hun apparaat. En hiermede was bij de geforceerd snelle uitschakeling van het buitenlandse handelsapparaat en inschakeling van vaak weinig ervaren en slecht geoutilleerde „nationale” importeurs en handelaren niet voldoende rekening gehouden.

Een recent voorbeeld van de moeilijkheden, die hieruit konden voortvloeien, biedt de textielvoorziening. De omvang die het hamsteren en de prijsopdrijving in textiel hadden aangenomen maakte drastische maatregelen nodig.

Begin October trad de volgende regeling in werking. Alle importeurs moeten voortaan hun textiel na inkleding enz. verkopen aan een overheidsstichting en leveren aan bepaalde door de stichting erkende nationale grossiers en detaillisten. De stichting betaalt de importeurs pas als zij heeft doorverkocht aan die grossiers en detail-

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 20 October 1954, blz. 838.

²⁾ Rede 15 December te Semarang.

listen. De op 31 October nog niet verkochte voorraden zouden eveneens slechts via de stichting mogen worden verkocht. Het gevolg was:

- dat de zichtbare textielvoorraden snel verminderden en de prijzen ondanks de prijsvoorschriften in 2 maanden tijd opnieuw 30 à 50 pCt stegen;
- onrust bij van ouds gevestigde niet-Indonesische handelaren (veel Chinezen en Indiërs) en bij oude Indonesische handelaren, die vreesden niet tot erkende groep te zullen behoren;
- scheef trekken van de verhouding tussen vraag en aanbod bij de toelaatbare prijzen;
- desorganisatie van het bestaande distributie-apparaat;
- vastzitten van goed en geld bij importeurs, omdat de stichting niet snel genoeg kon doorverkopen;
- opbloeien van illegale handel.

Uit een interview met „Keng Po” bleek dat Minister Roosseno inmiddels reeds aandacht hieraan had besteed. Zo zei de Minister: „wegens het ontbreken van een distributie-apparaat opdracht gegeven te hebben om de textielen ook in handen van vreemde middenstanders te geven, voor zover zij deel uitmaakten van het bestaande distributie-apparaat”.

Meel levert een ander recent voorbeeld van de wijze waarop door een te snelle en te rigoureuze inschakeling van het nationale handelsapparaat de voorziening volkomen spaak kan lopen. De laatste maanden van 1954 was er praktisch geen brood meer te krijgen. Inmiddels is ook hier snel het nodige gedaan. De bakkers hebben weer brood en maatregelen zijn genomen om in de toekomst een vlotte voorziening te verzekeren.

Meer en oudere voorbeelden zijn te noemen van de moeilijkheden die bij een zeer snelle overdracht van de functies der „niet-nationale” op „nationale” handelaren nauwelijks te vermijden zijn.

Tijdens een op 22 November te Medan gehouden economische conferentie zijn zowel Vice-President Hatta als Minister Roosseno fel van leer getrokken tegen degenen, die nu de kansen kregen om ervaring op te doen en kapitaal te vormen, doch deze kansen onvoldoende benutten.

Voor de derde maal zal men proberen de ingeschreven importeurs (4.300) te zuiveren van de zgn. „acte-tas-importeurs”. In verband hiermede is aan alle als importeur ingeschreven firma's gevraagd vóór 1 Februari a.s. over te leggen afschriften van hun rekening courant, loonlijsten, jaarstukken enz. Het hieraan voor de betrokken importeurs (incl. zelf-importerende verwerkende bedrijven) verbonden werk is enorm. Het aantal krachten van het Ministerie, dat de kennis en de tijd zou hebben om dit materiaal te bewerken, is gering. Succes van deze selectiemethode is alleen dan, op korte termijn te verwachten, indien men zijn aandacht concentreert op

„de, verdachte gevallen”. Voor grotere zaken is het onmogelijk binnen de gestelde termijn aan de verplichtingen te voldoen³⁾.

Ruimer water, maar een lekkend schip.

Hiervoor is reeds opgemerkt, dat de moeilijkheden op het gebied van de import en de distributie geaccentueerd zijn door een daling van de ruilvoet. Voornamelijk een gevolg van een langdurig dalende beweging in de wereldmarktprijzen van het voornaamste exportproduct: rubber.

Tot groot geluk voor Indonesië trad omstreeks medio 1954 een merkbare verbetering in in 'de wereldmarktprijzen van rubber; een verbetering, waarvan aanvankelijk het effect gedeeltelijk gecompenseerd werd door een daling van de copraprijzen, die tot eind September doorliep. In het laatste kwartaal trad er echter een zodanig krachtig herstel van zowel de rubber- als de copraprijzen op, dat het niet overdreven is te zeggen, dat het getij juist op tijd gekeerd is om een volkomen vastlopen van de Indonesische economie te kunnen vermijden.

Zo zijn de omstandigheden, waaronder Minister Roosseno het roer overnam, althans in dit opzicht, bepaald gunstiger dan die waar zijn voorganger geleidelijk in gekomen was. De deviezenreserves zijn nu ruimer dan men een half jaar geleden voor waarschijnlijk gehouden zou hebben. Per 1 Juli jl. waren zij geslonken tot ca 1 mrd Rp. Ult. September bedroegen zij weer Rp. 1.450 mln⁴⁾. In het laatste kwartaal zijn zij verbeterd met Rp. 438 mln⁵⁾.

Een vrij zware depressie is doorstaan. Zij het ook niet zonder averij. Op verschillende plaatsen zijn lekken ontstaan, die nog niet zijn gestopt.

Er is veel water binnen gestroomd. De geldcirculatie nam in de eerste 9 maanden van 1954 toe met 2.179 mln Rp. tot Rp. 9.666 mln en vervolgens nog eens met Rp. 624 mln in het laatste kwartaal.

Het begrotingstekort is het moeilijkst te stoppen lek, dat van deze vloed de voornaamste oorzaak is. Dit wordt goed geïllustreerd door de toename van de door de Bank Indonesia gegeven voorschotten aan de Regering in de loop van dit jaar.

1e kwartaal	Rp. 866 mln
2e kwartaal	Rp. 1.074 mln
3e kwartaal	Rp. 849 mln
4e kwartaal	Rp. 302 mln
Rp. 3.091 mln ⁶⁾	

Overigens is die geldtoename geen verschijnsel dat zich tot 1954 beperkt.

³⁾ Naar verluid is een belangrijke verzachting dezer verplichtingen te verwachten.

⁴⁾ Bulletin nr 4 van de Bank Indonesia, November 1954, blz. 15.

⁵⁾ Althans voor zover zulks uit de weekstaten van de Bank Indonesia is op te maken. Waarschijnlijk zijn de door particuliere banken in het buitenland aangehouden saldi teruggelopen.

⁶⁾ De toename van het bedrag der voorschotten is in het verslagkwartaal opmerkelijk klein gebleven in vergelijking met de vorige kwartalen. Dit is waarschijnlijk goeddeels een gevolg van het feit, dat in het laatste kwartaal weer in ruimere mate deviezenvergunningen voor de import zijn afgegeven, waarop de importeurs 75 tot 100 pCt van de Rp.-waarde moeten vooruitstorten.

Overzicht van de prijsontwikkeling van de buitenlandse prijzen gedurende 1954 van de voornaamste exportproducten van Indonesië

1954	4 Jan.	1 April	1 Juli	1 Sept.	1 Oct.	1 Nov.	30 Nov.	31 Dec.	Afscheep
R.S.S. III, fob Singapore in Str \$ cnt per lb.	54 ¹ / ₂	56 ¹ / ₂	67 ¹ / ₂	67 ¹ / ₂	71 ¹ / ₂	76 ¹ / ₂	79 ¹ / ₂	95 ³ / ₄	Singapore
Copra, per l.t. cif Lnd in US\$	215,—	180,—	186,—	174,50	183,—	196,50	194,—	207,50	Philippijnen
Palmolie, per l.t. cif Lnd in £	78.10/—	82.10/—	80.—/—	77.—/—	77.10/—	82.—/—	84.10/—	88.—/—	Malaya
Palmptiten, per l.t. cif Lnd in £	66.10/—	50.10/—	48.10/—	45. 5/—	48.15/—	50.—/—	49.—/—	54.10/—	Malaya
Koffie W.I.B., per 100 kg c.f. Nederland (Ned. crt)	320,—	430,—	415,—	380,—	380,—	370,—	370,—	350,—	Indonesië
Thee B.O.P., per ½ kg c.f. Nederland (Ned. crt)	2,05	2,50	2,55	2,65	2,89	3,15	3,43	3,50	Indonesië
Tin, per l.t. cif Lnd in £	660.—/—	737.10/—	755.—/—	733.—/—	731.—/—	730.—/—	718.—/—	695.—/—	Malaya

	Geldhoeveelheid	Toename
Ult. '51	Rp. 5.132 mln	
Ult. '52	Rp. 6.719 mln	Rp. 1.587
Ult. '53	Rp. 7.641 mln	Rp. 922
Ult. '54	Rp. 10.446 mln ⁷⁾	Rp. 2.805 ⁸⁾

Waar zit al dit geld? De officiële statistieken over de prijzen geven een opgaande beweging te zien, die veel geringer is, dan bij een dergelijke geldtoename, cet. par. verwacht had mogen worden. De Bank Indonesia meende hiervoor de volgende verklaring te kunnen geven:

- toename in de goederenhoeveelheid heeft het effect der geldtoename op de prijzen verminderd;
- toename van de in de „financial sphere” gebonden geldhoeveelheden⁸⁾.

Scheffer heeft de analyse der B.I. aan een critische beschouwing onderworpen⁹⁾. Hij achtte factor *a* van ondergeschikte betekenis, terwijl hij het geldbindend effect van factor *b* eveneens niet groot achtte. Naar zijn mening had men zich meer met een schijnprobleem bezig gehouden omdat men door het werken met de officiële statistieken over de prijsbeweging, voorbijgezien heeft de enorme stijgingen die zich hebben voorgedaan in de prijzen van de min of meer als „luxe” beschouwde importgoederen.

Maar wie zich realiseert hoe gering de relatieve betekenis dezer luxe goederen is, zal ook na deze verklaring zijn vraagtekens nog niet willen wegwissen.

Zo acht Uw kroniekschrijver het mogelijk dat een belangrijk deel van de geldtoename geen effect op de prijzen heeft gehad, omdat het aantal kassen in de loop van de tijd sterk is toegenomen. Hierbij kan men denken aan een groter aantal gezinshuishoudingen dat aan het geldverkeer deelneemt, maar ook aan een groter aantal bedrijfshuishoudingen, aan verenigingen en aan hun talloze kashoudende afdelingen. Men denke aan de snelle en brede ontwikkeling van de politieke partijen en vakverenigingen, aan die van de coöperaties, aan de enorme uitbreiding van het aantal kleinere bedrijven op het gebied van nijverheid en handel, aan de toename van het aantal importeurs, verzekeringsbedrijven en tussenpersonen.

Hoewel deze ontwikkeling in het bedrijfsleven niet altijd gepaard gaat met een toename in de reële productie, mag niettemin worden aangenomen, dat zelfs al zou hier alleen maar sprake zijn van een decentralisatie, toch de som der kassen aanzienlijk groter zal zijn dan wanneer een dergelijke decentralisatie zich niet zou hebben voorgedaan.

Maar ook al heeft geldtoename gedurende lange tijd in mindere mate de prijzen beïnvloed dan men op het eerste gezicht geneigd zou zijn te veronderstellen, toch zijn er, juist in het laatste kwartaal, enkele scherp opgaande lijnen in de prijzen te constateren. Het algemene indexcijfer voor de kosten van het gezinsverbruik te Djakarta steeg in de eerste 8 maanden van 1954 met ca 3¹/₄ pCt en in de daarop volgende 3 maanden met bijna 10 pCt.

Kompas en weerglas.

De betrekkelijke waarde van dergelijke indexcijfers als middel voor de koersbepaling is bekend. Toch is het nodig zich te realiseren dat in Indische wateren de om-

standigheden zo zijn dat de richting die deze instrumenten aanwijzen wel abnormaal grote afwijkingen kunnen vertonen van de feitelijke richting en dat men de grootte der mogelijke afwijking zo moeilijk kan benaderen. De verhouding tussen de prijzen in de ene streek wijken sterk af van die in de andere. Zij vertonen grote verschuivingen in de tijd. De goederen- en dienstpakketten die door de verschillende bevolkingsgroepen worden verbruikt vertonen grote onderlinge verschillen; zelfs tussen de leden van één groep onderling. De samenstelling van het pakket van een bepaalde huishouding kan — en moet soms — snel veranderen onder de invloed van de verschuivingen in de prijsverhoudingen.

Een ander punt, wat ditmaal bijzondere aandacht verdient, is de beweging in de ruilvoet, die veranderingen in de „terms of trade” geacht wordt weer te geven.

Uit de publicaties van de Centrale Bank is te lezen, wat dit weerglas aangaf¹⁰⁾.

Terms of trade

	Price Index Figures		Terms of Trade
	Exports	Imports	
1948	68	76	90
1949	68	83	89
1950	100	100	100
1951	144	138	104
1952	102	133	78
1953	269	356	75
1954 Jan.	247	355	69
Febr.	238	382	63
Mrt.	271	325	83
Apr.	245	311	79
Mei	257	305	84
Juni	251	328	77
Juli	268	320	80
Aug.	261	384	74

Afgezien van de normale voorzichtigheid die bij het interpreteren van bewegingen in „index”-cijfers geboden is, zal men bij de cijfers voor de „terms of trade” van Indonesië nog met het volgende rekening moeten houden:

Van medio Mei 1953 tot het 4e kwartaal 1954 heeft men, o.a. voor bevolkingsrubber, exportvergunningen afgegeven, waarbij de trekprijs lager lag dan de wereldmarktprijs. Bij de afgifte van importvergunningen liet men toe dat bepaalde importeurs tegen buitenlandse prijzen contracteerden hoger dan de laagst bereikbare. Dit was de periode van de zgn. „istimewah's” op het gebied van im- en export. Daarna is men met een aantal landen (Volksrepublieken, Frankrijk, Mexico) overeengekomen het handelsverkeer met Indonesië in de vorm van zgn. „parallel”-transacties te doen verlopen¹¹⁾. Bij deze vorm streeft men naar een trekprijs voor de export hoger dan het wereldmarktniveau. Aangenomen mag worden, dat de tegenpartij een dergelijke hoge prijs alleen maar kan en wil accepteren, indien hij voor de aan Indonesië te verkopen goederen ook een relatief hoge prijs maakt.

De in de im- en exportvergunningen genoemde prijzen zijn het grondmateriaal met behulp waarvan a.z.t. het indexcijfer voor de „terms of trade” wordt berekend; en dan alleen de „terms” van die „trade” die langs gecontroleerde routes gaat.

Nu vaart er heel wat ongeregistreerd de territoriale

⁷⁾ Bulletin nr 4, B.I. blz. 7. Van Januari 1954 af heeft men een bedrag van Rp. 155 mln aan Rurni-saldi buiten de berekening der geldcirculatie gelaten. Zie ook „E.-S.B.” van 20 October 1954, blz. 839.

⁸⁾ First annual Report of the B.I.

⁹⁾ C. F. Scheffer: „Indonesische Kroniek” — De Economist van October 1954, blz. 704 e.v. „A note on the monetary analysis bij the Governor of the B.I.” — Ec. and Fin. of Indonesia, blz. 652 e.v.

¹⁰⁾ De gegevens t/m 1952 zijn ontleend aan het Jaarverslag van De Javasche Bank 1952/53, blz. 105; die daarna aan Bulletin nr 4 van de B.I., blz. 20. Een noot bij de staat van De Javasche Bank geeft de berekeningswijze aan. „Calculated. . . by comparing the values of imports and exports with the values they would represent, had the prices of '50 been paid respectively received for them. For this calculation imports and exports were both divided into 31 individual and 1 respectively 3 collective terms”. De sprong in de indices voor ex- en import van 1952 op 1953 hangt samen met het feit dat in 1953 de officiële koers van de Rp. 1/2 werd van wat zij was.

¹¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 21 Juli 1954, blz. 580 en „E.-S.B.” van 20 October 1954, blz. 838.

wateren van Indonesië in en uit. Juist dezer dagen komen berichten binnen over de enorme omvang die de smokkelhandel tussen Singapore en het omliggende gebied van Indonesië heeft aangenomen. Vorig kwartaal trokken onregelmatigheden bij de export van copra uit de Noord-oosthoek sterk de aandacht. Smokkel gericht op kapitaalvlucht of winst; winsten in rupiah's in vreemde valuta, of beide. Smokkel die geheel buiten de cijfers blijft waarmee men werkt voor de berekening van de ruilvoet en smokkel die de verwerkte cijfers direct beïnvloedt.

Zo registreert het indexcijfer van de „terms of trade” niet alleen de veranderingen in de data voor de economie van Indonesië, maar ook de gevolgen van de eigen politiek; twee invloeden, waarbij de relatieve betekenis van elk moeilijk te benaderen is. Het registreert niet de veranderingen in de ruilvoet van het gehele internationale goederenverkeer, doch slechts van een deel. En moeilijk is te zeggen hoe groot de waarde van export en import zou zijn indien er geen onregelmatigheden waren.

Het is niet gemakkelijk varen met gebrekkige instrumenten. Alle waardering voor een schipper, die desondanks niet te ver uit de koers raakt!

Passagiers en bemanning.

Ruimer water en een gunstige wind. Nu lekken dichten en pompen. Een kans op behoud, mits... bemanning en passagiers meewerken. Hieraan heeft in de afgelopen jaren nogal wat ontbroken. „Protecting so-called national businessmen in the import and export business has too often resulted in further suffering for the Indonesian people rather than a benefit to national interests” zei Vice-President Hatia in zijn eerder genoemde boodschap tot de deelnemers aan de Medan conferentie¹²⁾. En verder: „As a result of the corrupt dealings of this group, which, except for a notable few, is seeking to make money as quickly and easily as possible, the people have suffered price increases, a scarcity of commodities, a deteriorating distribution of goods, and a general inflation”.

En hierin ligt niet alleen een aanklacht tegen die passagiers maar ook tegen de bemanning; de goede niet te na gesproken. In elk land komt corruptie voor; en in zoverre bestaan er slechts graduele verschillen.

Maar indien in een bepaald land de corruptie in haar verschillende vormen een bepaalde omvang overschrijdt, wordt de waarde van een onderzoek naar de te voeren economische politiek — gezien de doelstellingen van het betrokken land — dubieus, indien met de gegeven vormen en omvang van de corruptie geen rekening is gehouden. Zolang in een bepaald land de strijd tegen de corruptie het euvel nog niet zóver heeft bezworen, dat zijn betekenis in het concrete geval te verwaarlozen klein geacht mag worden, is het verschijnsel een datum voor de economische politiek, dat bij negatie tot geheel andere resultaten kan leiden dan men had verwacht.

Naar uw kroniekschrijver meent te weten zijn er talloze landen in de wereld waarin de corruptie geen te verwaarlozen betekenis heeft, en nochtans ziet men zelden beschouwingen van economisch politieke aard waarin aan het verschijnsel voldoende aandacht wordt geschonken. Zo er al aandacht aan geschonken wordt beperkt men zich meestal tot de aanbeveling „corruptie bestrijden” of stelt men een integer apparaat als een conditio sine qua non voor het bereiken van het voorspelde effect der aanbevolen politiek.

De strijd tegen de corruptie is in Indonesië een hoofd-

taak geworden van het Ministerie van Welvaart, dat juist dit kwartaal deed weten reeds resultaten te hebben geboekt. Voor de economen — niet alleen in Indonesië en zelfs niet in de eerste plaats — wordt het hoog tijd meer aandacht te schenken aan de in talloze landen niet te verwaarlozen betekenis van het corruptiever-schijnsel.

Ook Minister Roosseno zei aan dit punt, dat juist zijn Ministerie in zo'n kwade reuk had gebracht, speciale aandacht te schenken. Zowel voor de economie van Indonesië als terwille van de vele goede ambtenaren van zijn departement is te hopen, dat hij snel succes mag hebben.

Goede vaart, schipper!

Djakarta.

Prof. Dr A. KRAAL.

SURINAAMSE KANTTEKENINGEN

(4e kwartaal 1954)

Gevoeglijk kan deze periode het interludium tussen Tienjarenplan en S.atuut worden genoemd. Evenals gedurende het derde kwartaal waren dit de kernpunten van het economisch leven. Analooq met de Antillen ging dit gepaard met een groeiende binnenlands-politieke onzekerheid, waarbij de verkiezingen van 1955 hun schaduw vooruit wierpen. Tijdens de jaarwisseling waren nog slechts vier ministerszetels bezet, hetgeen vooral voor de verdere onderhandelingen inzake het Tienjarenplan belemmerend werkte. Het zal van het allergrootste belang blijken, dat na de verkiezingen een periode van meerdere stabiliteit zal aanbreken.

De bankverslagen.

Het duidt nog steeds niet op een overmatige snelheid bij het uitbrengen der jaarcijfers, dat wederom eerst in het vierde kwartaal de bankverslagen werden gepubliceerd. Voor de Nederlandse interessent betekent dit, dat een bespreking hiervan ongeveer gelijktijdig komt met de eerste verslagen van het volgende jaar der grote Nederlandse banken.

De Surinaamse Bank N.V. munt wederom uit door haar diepgaande beschouwing inzake de financiële en economische ontwikkeling van het land.

Verkorte balans per 31 December 1953

(in Sf)			
Munt en muntmateriaal ..	8.963.218	Bankbiljetten in omloop ..	12.349.555
Vr. papier; zilverbons	383.129	Crediteuren	15.937.496
Kas, kassiers A'dam	19.431	Sur. Deviezenfonds	17.251.071
Effecten	286.118	De Ned. Bank N.V.	4.065.111
Sur. Deviezenfonds	8.826.367	Bankiers en corr.	76.748
De Ned. Bank N.V.	1.417.132	Bestemmingsreserves	671.648
Bankiers en corr.	18.025.770	Reserve div. voorz.	1.486.153
Disc. en debiteuren	15.770.882	Bijzondere reserve	116.625
Hypotheke	15.381	Kapitaal	1.321.092
Gebouwen	107.967	Reservefonds	164.476
		Onverdeeld dividend.	119.018
		Nog niet opgenomen div.	314
		Winstsaldo	256.088
	53.815.395		53.815.395

Gezien de afsplitsing van het circulatiebankbedrijf ten gunste van een overheidsbank vraagt de directie zich terecht af, welke consequenties dit voor de N.V. zal hebben. Echter acht zij zich nog niet in staat, daarop een antwoord te geven. Op verzoek van de Bank besloot de Bankcommissie, dat een verdere credietbeperking niet noodzakelijk was alhoewel de liquiditeitspositie in het oog gehouden dient te worden. Gedurende het verslagjaar nam het totale geldvolume in Suriname toe met bijna Sf 4 mln en het deviezenbezit met ruim Sf 5

¹²⁾ Berita Mapie, December 1954, blz. 13.

mln. Mede in verband hiermede werden de meeste belemmerende importbepalingen opgeheven, alhoewel de waarde van de uitvoer, behoudens bauxiet, met 3 ton terugliep.

Aangaande industrialisatieplannen is de Bank pessimistisch gestemd, daarbij o.a. wijzende op de arbeidsproductiviteit en het loonpeil. Een hydro-electrische installatie zal geen merkbare stimulans in dezen zijn. De Bank zelve trok zich uit de hypotheekmarkt terug. De particuliere kapitaalverstrekkers bleven zich tot heden in hoofdzaak tot dit deel van de kapitaalmarkt beperken. Daar een bredere kapitaalbasis noodzakelijk werd geacht in verband met de komende afstoting van het circulatiebankbedrijf werd het kapitaal verdubbeld. Mede dank zij de dividuutkering in aandelen steeg dit van Sf 600.490 tot Sf 1.321.092. Over dit verhoogde kapitaal werd evenals vorig jaar 12 pCt uitgekeerd. De grootste wijziging vond plaats in de debetpost Bankiers en Correspondenten, welke met ruim Sf 4 mln steeg, bijna de gehele stijging van het Surinaamse deviezenbezit. Dat omgekeerd het beschikbare metaal-saldo iets terugliep is de moeite van het vermelden nauwelijks waard. De kleine daling der incassi hield gelijke tred met de daling van de totale import.

De ontwikkeling van de Bank gedurende 1954 schijnt blijkens de verkorte weekbalansen vrij van schokken te zijn geweest. Teneinde zo recent mogelijke cijfers te kunnen geven volgt hier een resumé van genoemde balansen volgens de laatste publicaties van 1953 en 1954:

(in Sf 1.000)

	26/12/53	31/12/54
Debet		
Goud, deviezenrekeningen	20.784	22.164
Disconto's	1.065	809
Debiteuren	13.975	12.738
Effecten en hypotheken	283	363
Gebouwen	86	79
Sluitrekeningen	912	150
	37.105	36.303
Credit		
Circulatie: chartaal	12.397	13.212
giraal	13.216	10.442
Deviezenrekeningen	3.916	6.308
Kapitaal	661	1.321
Reserverekeningen	278	294
Sluitrekeningen	6.637	4.726
	37.105	36.303

Het enige in het oog springende feit is hier de gedurende het eerste kwartaal teruggelopen girale circulatie. Verwacht kan evenwel worden, dat de totale circulatie gedurende de komende jaren aanmerkelijk zal stijgen ten gevolge van de kapitaaltransfers in verband met het Tienjarenplan. Aangezien een groot deel van de huidige chartale uitgifte niet werkelijk in circulatie is, doch werd opgepot, kan men zich momenteel moeilijk een oordeel vormen over de toename in grootte en snelheid van de circulatie gedurende de planperiode.

Uit het verslag van Vervuurt's Bankier Mij N.V. blijkt, dat zij de schok van het vorig jaar reeds gedeeltelijk is te boven gekomen. Zij wist haar schuld aan De Surinaamse Bank N.V. van Sf 1.095.000 tot Sf 603.223 te verminderen en het geleden verlies geheel uit de winst over 1953 af te schrijven. Het belang van De Surinaamse Bank N.V. in deze instelling, thans nog driemaal het aandelenkapitaal, geeft evenwel een ruime zekerheid.

De snelle uitbreiding van de Volkscredietbank noodzaakte het Land mede te werken bij een ingrijpende

kapitaalsuitbreiding. Het eigen vermogen werd versterkt door het omzetten van een verstrekte lening à Sf 1 mln in een schenking, waarboven het Land opnieuw een crediet van Sf 1 mln inruimde en een garantie van Sf 3 mln stelde voor bij derden aantrokken leningen.

Verkorte balans per 31 December 1953

		(in Sf 1.000)	
Vaste activa	45	Eigen vermogen	1.530
Kas	82	Reserves	191
Leningen u/g	4.405	De Sur. Bank N.V.	531
Ingekochte panden	31	Herstelbank	475
Te ont. interest	47	Gouvernement Sur.	400
		Deposito's	952
		Nog niet verd. int.	303
		Diversen	228
	4.610		4.610

In October 1954 werd door het Land, vooruitlopende op het Tienjarenplan, opnieuw een kasvoorschot van Sf 500.000 toegestaan. De directie constateert een verbetering in de betalingsgewoonten van het aanvankelijk ongedisciplineerde lenerscorps.

Dank zij de gewijzigde kapitalisatie is de rentelast van de leningen o/g aanmerkelijk gedaald, waardoor een exploitatiewinst van Sf 16.000 gekweekt kon worden, welke geheel gereserveerd werd. Juist na het einde van het verslagjaar traden afzetmoeilijkheden op de rijstmarkt op, wat bij de Volkscredietbank te Nickerie de achterstand bij de verplichtingen der leners in een maand van 0,86 pCt tot 9,72 pCt deed stijgen. Het volkscredietwezen bevindt zich in Suriname nog in een beginstadium, doch gezien de krachtige overheidssteun kan een zegenrijke ontwikkeling worden verwacht.

Binnenlands verkeer.

Nadat in 1953 een particuliere poging was mislukt besloot de Overheid tot oprichting van de Surinaamse Luchtvaartmaatschappij N.V., waarvan de meerderheid der aandelen in bezit van het Land zal blijven. In December arriveerden twee eenmotorige Cessna's, waarmee begin 1955 een lijndienst Paramaribo-Moengo zal worden geopend. Ook worden in 1955 twee hefschroefvliegtuigen verwacht, die in het bijzonder voor overheids- en chartervluchten in het binnenland zullen worden gebruikt. De additionele 10 miljoen, welke Nederland naast het Tienjarenplan als schenking aanbod, zal voor de dringend noodzakelijke Oost-West landverbinding worden besteed. Enkele weken geleden wist een expeditie voor het eerst vanuit Coronie over land Wageningen te bereiken. Deze laatste schakel in de verbinding van Paramaribo met het meest Westelijke district Nickerie dient spoedig door een autoweg gevormd te worden teneinde een lonende export van landbouwproducten uit West-Suriname mogelijk te maken. Ook de eerste 100 km Westelijk van de hoofdstad zal door een nieuwe kortere weg worden vervangen.

Het Algemeen Bureau voor de Statistiek publiceerde in een aparte uitgave gegevens over het motorrijtuigenpark. Hieruit blijkt, dat het aantal motorrijtuigen, behoudens de militaire voertuigen, sedert 1948 van 800 tot 2.100 toenam. Vanzelfsprekend was de gemiddelde ouderdom van het wagenpark laag; personenauto's 3,6 jaar, vrachtauto's 3,9 en motorfietsen 3,7. De gemiddeld bereikbare leeftijd voor alle motorvoertuigen wordt op 8 jaar geschat.

Bedrijfsleven.

De reeds eerder gesignaleerde terugslag van de tot medio 1954 steeds stijgende bauxietexport zette gedurende dit kwartaal door. Ten gevolge hiervan is de totale

export van 1954 nauwelijks hoger dan van 1953 met rond $3\frac{1}{3}$ mln ton. De Billiton Mij, die haar aandeel daarin zag stijgen, splitste haar bauxietbedrijf af in de Billiton Suriname, Mijnbouw Maatschappij N.V. De Billiton en de Alcoa beheersen thans wederom het gehele bauxietbedrijf, daar de Kennecott en de African Manganese verdere exploratie staakten. De daling van de bauxietexport beïnvloedde vanzelfsprekend de handelsbalans, die gedurende het laatste kwartaal aanmerkelijk minder actief was dan in de daaraan voorafgaande kwartalen, hoewel ook de import van kapitaalgoederen terugliep.

Op de suikeronderneming Mariënborg stelde de N.H.M. een nieuwe stijlerij in gebruik. De capaciteit hiervan is 1 mln liter per jaar, zodat een groot gedeelte van de productie voor export beschikbaar komt. De terugslag op de internationale markten van rijst, koffie en cacao hadden vanzelfsprekend hun invloed op de landbouwexport. Enkele kleine rijstverbouwerscoöperaties hadden hierdoor met moeilijkheden te kampen.

Overheidsmaatregelen.

Hoewel de neiging tot terugkeer naar Indonesië bij de Javaanse immigranten reeds tot vrijwel nihil was gedaald, bleek het aantal aanmeldingen voor herverwerving van het Nederlands staatsburgerschap boven verwachting groot. De reeds aangekondigde wijziging van de erfpachtsverordening verliest hierdoor een groot deel van haar betekenis. Verwacht kan worden, dat binnenkort de Tariefverordening 1922 geheel zal worden herzien. Deze herziening zal in hoofdzaak betrekking hebben op de wijze van heffing.

Het goud- en deviezenbezit van het Surinaams Deviezenfonds bewoog zich gedurende het gehele jaar tussen de 16 en 20 mln, per 18 December bedroeg dit 18,9 mln. Zoals wij reeds eerder zagen bleef ook de circulatie gedurende de laatste drie kwartalen vrijwel stationnair. Beide feiten kunnen wij zien als verschijnselen van een zekere stilstand. De grote expansie van de bauxietproductie is voorbij, terwijl additionele inkomstenbronnen nog geen resultaten afwierpen. Op dit terrein ligt de zwaarste taak van het Tienjarenplan.

Paramaribo, Januari 1955.

G. C. A. MULDER, B. Sc., Ps. D.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Voor de eerste maal sinds het instellen van een kaspercentage voor de banken ging De Nederlandsche Bank de afgelopen week over tot een verlaging van dit percentage en wel tot 8 pCt voor de maandelijkse periode, aangevend 22 Januari 1955. Bij het ingaan van de kasreserveregeling, 22 Maart 1954, werd het percentage op 5 gesteld; vervolgens werd het per de 22e (resp. 23e) van de maanden April t/m Augustus 1954 telkens met 1 pCt tot ten slotte 10 pCt verhoogd. Laatstgenoemd percentage bleef tot 22 Januari jl. gehandhaafd.

Van 23 Augustus 1954 tot 22 Januari 1955 werd in de vorm van kasreserves een bedrag van — volgens schatting in marktcringen — ca f 500 mln tegoed der banken bij de Centrale Bank geblokkeerd. Hierdoor, en mede doordat slechts weinig schatkistpapier afliep, traden er in deze periode op de geldmarkt vaak verkrappingen op.

Dat thans 2 pCt, dus ca f 100 mln wordt „vrijgegeven” hangt waarschijnlijk samen met het inzicht der Centrale Bank, dat wellicht een bijzonder sterke marktverkrapping voor de deur zou kunnen staan. Hierbij valt te denken aan de storting op de nieuwe staatslening per 1 Februari a.s. (hoewel de banken daarbij desgewenst schatkistpapier tot een jaar looptijd in betaling kunnen geven) als-

mede aan de storting op de Philips emissie (ofschoon deze in eerste instantie vnl. slechts een verschuiving tussen de banken onderling teweeg zal brengen).

Inmiddels heeft de Bankleiding tegelijkertijd een andere vorm van verlichting van krappe geldmarktsituaties — althans voorlopig — beëindigd, nl. door intrekking van haar bereidheid tot het in disconto nemen van schatkistpapier à 1 pCt. Deze faciliteit gold sinds 23 Augustus 1954 voor papier met maximaal 105 dagen, echter van 15 September - 10 November met maximaal een jaar looptijd. Uit het feit, dat volgens de weekstaten in de periode 23 Augustus 1954 - 17 Januari 1955 in de loop van 8 weken dgl. papier aan De Nederlandsche Bank werd overgedragen, blijkt de effectiviteit van deze faciliteit duidelijk. Deze blijkt ook uit de stijging van de markt-disconto's voor het betreffende kortlopende papier tot een niveau van ca $\frac{3}{4}$ à 1 pCt p. j. (tegen in het begin van 1954 ca $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$ pCt p. j.).

De betekenis van deze faciliteit lag niet in de laatste plaats bij het in rekening gebrachte disconto ad 1 pCt p. j., dus aanmerkelijk beneden de debetrente in rekening courant van De Nederlandsche Bank ad 3 pCt.

De kasreserveregeling bracht de afgelopen 5 maanden mee, dat het zorgen voor hun liquiditeit voor de banken wederom een echte zorg werd en dat de Centrale Bank weer een „laatste instantie” werd, waarop soms werd teruggevallen. De disconteringsmogelijkheid à 1 pCt bracht hierbij een soepelheid, die vermoedelijk veel gemor heeft voorkomen.

De kapitaalmarkt.

De Amsterdamse aandelenmarkt demonstreerde gedurende de verslagweek weer eens haar sterke oriëntering op Wallstreet, waarvan zij eerst de koersdaling en daarna het herstel getrouwelijk volgde. Speciaal de grote internationale fondsen vertoonden hierbij een grote koersgevoeligheid, samenhangend met het feit, dat momenteel velen met deze fondsen op hoge winsten zitten.

Op de obligatiemarkt trok een extra aflossing van bijna f 200 mln door het Rijk op de Wereldbanklening de aandacht; ook in Augustus had reeds een dgl. aflossing plaats gevonden. In het binnenland uitgegeven langlopende leningen stellen de Staat hiertoe in de gelegenheid. Op deze wijze worden meerdere vliegen in één klap geslagen. De Staat bezuinigt op haar rente-uitgaven ($\frac{3}{4}$ pCt i.p.v. $\frac{4}{4}$ pCt p. j.). De Nederlandse deviezenbalans wordt van een jaarlijks terugkerende \$ betaling ontlast. De Nederlandse institutionele beleggers ten slotte vinden langs deze weg emplooi voor middelen, waarvoor zij gezien de grote omvang, anders moeilijk een passende belegging hadden kunnen vinden.

Aand. indexcijfers	14 Jan. 1955	21 Jan. 1955
Algemeen	230,6	228,0
Industrie	330,8	325,8
Petroleum	298,7	293,1
Scheepvaart	232,5	229,0
Banken	192,0	190,6
Indon. aand.	69,3	69,8
Aandelen		
Kon. Petroleum	543	532
Unilever	375 $\frac{1}{4}$	375%
Philips	327 $\frac{1}{2}$	324 $\frac{1}{2}$
A. K. U.	305 $\frac{1}{4}$	293
Kon. N. Hoogovens	286	270 $\frac{1}{4}$
Van Gelder Zn	268 $\frac{1}{2}$	266
H.A.L.	189	188
Amsterd. Rubber	110 $\frac{1}{2}$	113%
H.V.A.	141 $\frac{1}{4}$	140%
Staatsfondsen		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	813 $\frac{1}{16}$	81
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	100 $\frac{3}{16}$	100 $\frac{9}{16}$
3 pCt Grootboek 1946	99 $\frac{15}{16}$	99 $\frac{15}{16}$
3 pCt Dollarlening	98%	98 $\frac{1}{16}$
Diverse obligaties		
3 $\frac{1}{2}$ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101%	101%
3 $\frac{1}{4}$ pCt Bk v. Ned. Gem. 1954 II/III	99%	99%
3 $\frac{1}{2}$ pCt Philips 1948	102 $\frac{1}{16}$	102
3 $\frac{1}{4}$ pCt Westl. Hyp. Bank	99 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in December 1954

De geldmarkt.

Na een betrekkelijk grote ruimte tijdens de eerste helft van de maand, kwam de geldmarkt nadien geleidelijk onder druk vanwege het nakend jaareinde. Met de nog overwegend chartale geldomloop in België, valt het dan ook niet te verwonderen dat de jaareinde vervalddag zware eisen stelt aan de thesaurie van de banken. In tegenstelling met vorige jaren kwam het zwaartepunt van de betalingen evenwel niet uitsluitend op de 31ste, doch ook reeds op de vorige dag. De verdere afwikkeling van de vervalddag werd grotendeels vergemakkelijkt door de reconstitutie van de kasmiddelen van de banken op 3 en 4 Januari, blijkbaar ingevolge belangrijke stortingen die verband houden met de eindejaars-verkopen in de detailhandel.

Ondertussen hebben de banken de laatste dagen van December en begin Januari meer beroep moeten doen op herdisconto van de Nationale Bank. In de weekstaten van de Centrale Bank vinden we hiervan wel enig spoor, doch de volledige incidentie zal pas gekend zijn wanneer de Nationale Bank haar balans op 31 December II. publiceert.

Kredietverlening door de banken aan de private economie

(in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nat. Bank en parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nat. Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 December	4.168	5.171	23.117
1949 December	3.339	4.006	24.506
1950 December	8.543	10.110	27.739
1951 December	7.526	6.703	33.364
1952 Juni	6.875	5.220	32.913
1953 December	8.025	5.379	37.320
1954 Juni	7.699	8.967 a)	38.109
Juli	9.163	10.735	36.670
November	7.693	7.523 a)	39.094
December	—	7.495 a)	—

a) Cijfer van begin volgende maand. meer karakteristiek voor de vervalddag.

De toestand van de banken.

In tegenstelling met de verwachtingen, lag het totaal van de bankdeposito's einde November iets lager dan een maand tevoren. Uit de hierna volgende cijfers blijkt dat de terugloop van de tegoeden op zichtrekening grotendeels gecompenseerd werd door een toename van de termijndeposito's. De vertraging in de uitgifte van kasbons en obligaties loopt verder door.

Enkele posten uit de globale bankbalansen

(in miljoenen fr.)

	31.12.53	30.6.54	30.10.54	30.11.54
Aktief				
Kredieten a.d. private economie:				
Handelsswissels	37.320	38.109	39.366	39.094
Prolong. voorschotten op effecten	11.880	11.886	13.120	12.204
Diverse debiteuren	1.512	1.125	985	1.465
Acceptaties	15.792	16.673	16.753	16.969
Kredieten aan de Overheid:	8.136	8.425	8.508	8.456
Passief	43.753	47.690	48.676	47.087
Totale deposito's	67.431	69.963	71.605	71.221
Op zicht	58.967	61.677	61.572	60.600
Op termijn	8.464	8.286	10.033	10.621
Obligaties en kasbons	1.921	2.489	2.770	2.798
Eigen middelen	6.095	6.430	6.632	6.640

Langs de zijde van de kredietverlening valt naast een vermindering van de beleggingen in staatspapier, een proportioneel sterke toename van de prolongaties en voorschotten op effecten te noteren. Blijkbaar houdt dit verband met de toegenomen activiteit op de aandelenmarkt.

De obligatiemarkt.

De obligatiemarkt heeft het jaar 1954 besloten in een weinig geanimeerde stemming. Bepaald zwak tijdens de eerste helft van December verbeterde de obligatiemarkt nadien enigszins. Deze lichte hausse was niet algemeen, doch was meer een reactie van bepaalde waarden op de voorafgaande baisse.

De daling van de rentevoet lijkt evenwel geremd en de markt kan moeilijk het koerspeil van vóór de aankondiging der 4¹/₄ pCt Staatslening 1954/74, 2e emissie, terughalen. Ook de trage plaatsing van de jongste 800 mln fr. 4 pCt R.T.T.-lening wijst op de zwakere stemming op de markt en op de terughoudendheid van de beleggers tegenover een lagere nominale opbrengst. Daarenboven trok de heropleving van de aandelenmarkt heel wat belangstelling van het publiek, en de obligatiemarkt onderging hiervan de onvermijdelijke weerslag.

Met de 4 pCt lening R.T.T. 1954/74 werd de activiteit op de emissiemarkt in 1954 besloten. Het globaal bedrag van de publieke emissies van overheidsleningen bereikte tijdens het voorbije jaar fr. 39.259 mln t.o. fr. 20.896 mln in 1953. Het aandeel van de Schatkist zelf in deze emissietotalen beliep respectievelijk fr. 14.821 mln en fr. 29.501 mln in 1953 en 1954. Deze toename stond vooral in verband met de belangrijke aflossingen waartoe de Staat vorig jaar gebonden was.

Om de Belgische obligatiemarkt opnieuw wat op adem te laten komen heeft de Overheid trouwens verschillende dollarleningen voor een globaal bedrag van \$ 50 mln opgenomen op de Amerikaanse markt. Deze rustkuur is waarschijnlijk broodnodig, wanneer we bedenken dat de budgetten voor 1955 een globaal door leningen te dekken tekort van circa fr. 16 mrd in het vooruitzicht stellen. Daarentegen dient evenwel te worden genoteerd dat 1955 minder vroegere leningen op vervalddag zal brengen dan het voorbije jaar.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Sept. 1954	Oct. 1954	Nov. 1954	Dec. 1954
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,26	4,26	4,26	4,24
Staatsfondsen ..	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,37	4,45	4,51	4,49
Kasbons Steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,70	4,74	4,80	4,81
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,50	4,55	4,63	4,66
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,98	5,02	4,86	4,95

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

De aandelenmarkt bleef zeer vast in December en de omzetten liepen verder op. Het gemiddelde koersniveau steeg met 4,5 pCt t.o. 3,5 pCt in November. Maar terwijl in deze laatste maand nog enkele koersverzwakkingen opvielen, was in December de hausse over alle beursrubrieken gespreid (zie tabel op blz. 79).

Beursrendement

	1952	1953	1954
Januari	3,62	5,44	4,74
Februari	4,05	5,55	4,89
Maart	4,58	5,50	4,53
April	4,86	5,34	4,08
Mei	5,29	5,24	3,88
Juni	5,26	5,22	3,80
Juli	5,11	5,06	3,61
Augustus	5,02	5,04	3,57
September	5,45	5,31	3,31
October	5,44	4,94	3,43
November	5,36	4,86	3,33
December	5,39	4,84	3,17

Bron: Kredietbank.

De koersstijging bracht ondertussen het rendement op een relatief laag peil terug, zoals blijkt uit de tabel op blz. 78 onderaan.

Indices (1936/38 = 100)

	31.12.53	30.11.54	29.12.54	Beweging in pCt 2 laatste maanden 1954	
Banken	238,5	260,9	265,5	+ 1,8	+ 11,3
Portefeuille	183,4	233,9	252,2	+ 7,8	+ 37,5
Trusts	145,7	175,5	178,4	+ 1,7	+ 22,4
Gas en electriciteit	242,4	243,4	262,5	+ 7,8	+ 8,3
Metaalnijverheid	206,7	241,9	247,1	+ 2,1	+ 19,5
Scheikundige producten	166,9	189,0	195,1	+ 3,2	+ 16,9
Steenkolennijverheid	192,9	202,9	213,8	+ 5,4	+ 10,9
Spiegelglas	71,5	114,6	121,2	+ 5,8	+ 69,5
Glasblazerijen	80,6	148,7	165,4	+ 11,2	+ 105,2
Bouwnijverheid	192,3	239,4	245,6	+ 2,6	+ 27,2
Textiel	174,3	155,0	162,4	+ 4,8	- 6,8
Koloniale	452,8	580,6	614,9	+ 5,9	+ 35,8
Voeding	107,5	127,9	129,3	+ 1,1	+ 20,3
Verscheidene	231,6	273,7	277,5	+ 1,4	+ 19,8
Brouwerijen	65,8	68,5	68,4	- 0,2	+ 3,9
Papierenijverheid	326,7	472,4	477,9	+ 1,2	+ 46,3
Warenhuizen	366,7	435,1	448,6	+ 3,1	+ 22,3
Algemeen	222,9	257,7	268,7	+ 4,5	+ 20,5

Bron: Kredietbank.

Kortrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening in courant
20 Dec. 1954	3.033.082	1.533.149	1.144	244.288	35.454
27 Dec. 1954	3.032.406	1.561.355	1.038	247.174	56.988
3 Jan. 1955 ¹⁾	3.032.612	1.569.118	1.868	250.817	63.887
10 Jan. 1955	3.032.430	1.618.473	1.757	236.312	38.681
17 Jan. 1955	3.032.148	1.654.469	4.712	231.390	27.241
24 Jan. 1955	3.030.580	1.685.922	1.607	223.109	27.217

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldo voortvloeiende uit betalings-accorden	Ander saldi van niet-inge-zeten
20 Dec. 1954	3.463.697	1.956.284	635.115	646.077	31.565	16.467
27 Dec. 1954	3.579.315	1.895.678	626.458	649.704	41.936	16.812
3 Jan. 1955 ¹⁾	3.606.846	1.825.424	482.383	649.704	32.125	1.6015
10 Jan. 1955	3.513.610	1.944.837	547.466	649.704	30.867	20.881
17 Jan. 1955	3.454.273	2.014.723	620.403	649.704	37.646	20.988
24 Jan. 1955	3.448.939	2.015.406	619.847	649.704	33.878	21.088

¹⁾ Per deze datum is de boekvordering op de Staat der Nederlanden gedaald van f 400 mln tot f 300 mln.

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmat., goud en saldi aan conv. valuta, en vorderingen in goud op de Regering.	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.	Rekening courant saldi	
						v/d Reg. v/d Rep. Indon.	Van anderen
8 Dec. 1954	1.055.149	385.766	1.379.965	508.160	4.336.835		
15 Dec. 1954	1.055.228	378.248	1.379.572	528.999	4.485.880		
22 Dec. 1954	1.055.228	241.774	1.427.266	494.915	4.559.642		
29 Dec. 1954	1.055.228	383.106	1.414.714	500.182	4.477.484		
5 Jan. 1955	1.055.228	388.672	1.461.289	465.698	4.585.315		
12 Jan. 1955	1.055.228	399.431	1.457.508	465.285	4.652.117		

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi	
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. * hulp	Van anderen
8 Dec. 1954	6.860.520	1.679.996	494.868	2.181.149
15 Dec. 1954	6.954.907	1.691.910	494.868	2.248.172
22 Dec. 1954	7.050.265	1.693.759	494.868	2.166.313
29 Dec. 1954	7.053.903	1.719.039	494.868	2.107.932
5 Jan. 1955	7.161.329	1.747.109	494.868	2.099.651
12 Jan. 1955	7.243.853	1.721.583	494.868	2.116.941

Abonneer U op de E.-P.B.

vacatures

Commissarissen van de

N.V. PROVINCIALE GELDERSCHE ELECTRICITEITS-MAATSCHAPPIJ

te Arnhem, roepen op sollicitanten voor de vrijkomende plaats van

Directeur der Vennootschap

In aanmerking komen energieke personen, die door hun ontwikkeling en door hun ervaring blijk gegeven hebben een grote onderneming te kunnen leiden.

Salaris nader overeen te komen.

Sollicitaties vóór 1 Maart 1955 te richten tot de President-Commissaris van de vennootschap, adres: Huis der Provincie aan de Markt te Arnhem.

Het Centraal Instituut voor Industrie-ontwikkeling (C.I.V.I.) te 's-Gravenhage vraagt een

ECONOMISCH MEDEWERKER

(academisch gevormd) ter behandeling van economische en technisch-economische vraagstukken. Ervaring in het bedrijfsleven gewenst.

Sollicitaties te richten aan de Directie van het C.I.V.I., Bezuidenhoutseweg 28 te 's-Gravenhage.

Dr J. W. G. OFFERGELD:
DE AMERIKAANSE CONJUNCTUUR EN HET NEDERLANDSE BEDRIJFSLEVEN

Prijs f 2.25.

Het behoort geen betoog, dat Nederland, met zijn vele internationale relaties, gevoelig moet zijn voor wijzigingen in het Amerikaanse conjunctuurbeeld. In deze monografie wordt op duidelijke wijze uiteengezet op welke wijze de Amerikaanse economie de Nederlandse volkshuishouding kan beïnvloeden.

Dit boekje is uit voorraad leverbaar door:

DE WESTER BOEKHANDEL,
Nieuwe Binnenweg 331, Rotterdam.
Tel. 32076—53941. Giro 18961

Wij adviseren omtrent de
WAARDERING VAN FONDSEN
uit een oogpunt van
soliditeit en rendement

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

87 kantoren in Nederland
44 vestigingen in Azië,
het Midden-Oosten, Afrika
en Amerika

KWANTITEIT

of

KWALITEIT

?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is voor wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling

Postbus 42 — Schiedam

vacatures

Bij een der grote Maatschappijen van Levensverzekering in het Westen des lands kan op de Afdeling Geldbelegging worden geplaatst:

**Jurist
met gedegen bankervaring**

Bij gebleken geschiktheid goede vooruitzichten.

Candidaten met ervaring op het gebied van effectenhandel en creditbeoordeling genieten voorkeur.

Leeftijd omstreeks 35 jaar.

Eigenhandig geschreven brieven met korte levensbeschrijving, onder bijvoeging van foto, te richten aan de Administratie van dit blad onder no. E-S.B.4-1

PHs. VAN OMMEREN N.V.

gevestigd te Rotterdam

Uitgifte van

**f. 10.000.000.- niet-royeerbare certificaten
aan toonder van gewone aandelen
in stukken van f. 1000.-**

ten volle delende in de resultaten van 1 Januari 1955 af.

Ondergetekenden berichten, dat de **inschrijving** op bovengenoemde uitgifte, uitsluitend voor houders van aandelen en certificaten PHs. van Ommeren N.V. en van certificaten N.V. Stoomvaart-Maatschappij „De Maas”, zal zijn opengesteld bij hare kantoren te ROTTERDAM, AMSTERDAM en 's-GRAVENHAGE op

WOENSDAG 2 FEBRUARI 1955

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van **150 %**

op de voorwaarden van het prospectus dd. 19 Januari 1955. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede afdrucken van de voorwaarden van administratie en - in beperkt aantal - van het jaarverslag over 1953 en van de statuten zijn bij voormelde kantoren verkrijgbaar.

Rotterdamsche Bank N.V.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.